

МІЖНАРОДНА НАУКОВО-ПРАКТИЧНА КОНФЕРЕНЦІЯ
INTERNATIONAL SCIENTIFIC-PRACTICAL CONFERENCE

СУЧАСНІ СВІТОВІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ
НАУКИ, ОСВІТИ ТА ТЕХНОЛОГІЙ

CURRENT GLOBAL TRENDS IN THE DEVELOPMENT OF
SCIENCE, EDUCATION AND TECHNOLOGY

Збірник тез доповідей
Book of abstracts

22 березня 2025 р.
March 22, 2025

м. Ізмаїл, Україна
Izmail, Ukraine

МІЖНАРОДНА НАУКОВО-ПРАКТИЧНА КОНФЕРЕНЦІЯ
INTERNATIONAL SCIENTIFIC-PRACTICAL CONFERENCE

СУЧАСНІ СВІТОВІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ
НАУКИ, ОСВІТИ ТА ТЕХНОЛОГІЙ

CURRENT GLOBAL TRENDS IN THE DEVELOPMENT OF
SCIENCE, EDUCATION AND TECHNOLOGY

Збірник тез доповідей
Book of abstracts

22 березня 2025 р.
March 22, 2025

м. Ізмаїл, Україна
Izmail, Ukraine

УДК 37:082.2(06)

Сучасні світові тенденції розвитку науки, освіти та технологій: збірник тез доповідей міжнародної науково-практичної конференції (Ізмаїл, 22 березня 2025 р.). Ізмаїл: ЦФЕНД, 2025. 67 с.

У збірнику тез доповідей представлено матеріали учасників Міжнародної науково-практичної конференції “Сучасні світові тенденції розвитку науки, освіти та технологій” з:

Буковинський державний медичний університет

Відокремлений підрозділ Національного університету біоресурсів і природокористування України “Ніжинський агротехнічний інститут”

Волинський національний університет імені Лесі Українки

ДЗ “Луганський національний університет імені Тараса Шевченка”

Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка

Житомирський державний університет імені Івана Франка

КЗВО “Рівненська медична академія”

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

Львівський національний університет ветеринарної медицини та біотехнологій імені С. З. Ґжицького

Мелітопольський державний педагогічний університет імені Богдана Хмельницького

Національний університет “Львівська політехніка”

Національний університет “Одеська політехніка”

ННІ “Українська інженерно-педагогічна академія” Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна

Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника

Сумський національний аграрний університет

Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Ґнатюка

Український державний університет науки і технологій

Уманський національний університет садівництва

Харківська державна академія культури

Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна

У збірнику тез доповідей висвітлюються результати наукових досліджень з актуальних питань науки, освіти та технологій.

Тематика конференції охоплює актуальні проблеми: педагогічних наук, освіти (дошкільної, початкової освіти, середньої, професійної та спеціальної освіти), філологічних наук, міжнародних відносин, управління та адміністрування (обліку і оподаткування; фінансів, банківської справи, страхування та фондового ринку; менеджменту; маркетингу; підприємництва та торгівлі), психологічних наук, медичних наук, біології та біохімії, хімічних наук, аграрних наук та продовольства, ветеринарної медицини, технічних наук, культури і мистецтва, культурології, соціальної роботи та соціального забезпечення.

Видання розраховане на науковців, викладачів, працівників органів державного управління, студентів вищих навчальних закладів, аспірантів, докторантів, працівників державного сектору економіки та суб'єктів підприємницької діяльності.

ЗМІСТ CONTENTS

СЕКЦІЯ 1. ПЕДАГОГІЧНІ НАУКИ SECTION 1. PEDAGOGICAL SCIENCES 8

Біловус Д. І.

РОЛЬ АКАДЕМІЧНОГО СЕРЕДОВИЩА У ФОРМУВАННІ ПРОФЕСІЙНОГО
ЕТИКЕТУ МАЙБУТНІХ ЮРИСТІВ 8

Карп Р. В.

ОРГАНІЗАЦІЙНО-МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ ДО ПРОЄКТУВАННЯ
(ОРГАНІЗУВАННЯ, СТВОРЕННЯ) БЕЗПЕЧНОГО ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА В
ЗАКЛАДІ ВИЩОЇ ОСВІТИ..... 10

Малець Н. Р.

МЕТОДИ ТА СТРАТЕГІЇ ІНТЕГРАЦІЇ ЦИФРОВОЇ ГРАМОТНОСТІ В ОСВІТНІ
ПРОГРАМИ ДЛЯ ДОРΟΣЛИХ В ПОЛЬЩІ 12

Мосін С. С.

ФОРМУВАННЯ ЕМОЦІЙНО-ЕТИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ У ПРОЦЕСІ
ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ 14

Сайко І. І.

РОЛЬ УЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ У ФОРМУВАННІ ЕМОЦІЙНОГО
ІНТЕЛЕКТУ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ 17

СЕКЦІЯ 2. ОСВІТА (ДОШКІЛЬНА, ПОЧАТКОВА ОСВІТА, СЕРЕДНЯ, ПРОФЕСІЙНА ТА СПЕЦІАЛЬНА ОСВІТА) SECTION 2. EDUCATION (PRESCHOOL, PRIMARY, SECONDARY, VOCATIONAL AND SPECIAL EDUCATION) 19

Панченко Є. С.

ЗНАЧЕННЯ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ ДЛЯ ФОРМУВАННЯ ТА ЗМІЦНЕННЯ
ЗДОРОВ'Я ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ 19

Чорноус В. П.

ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ МАЙБУТНІХ МЕДИЧНИХ
ПРАЦІВНИКІВ У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ ЛАТИНСЬКОЇ МОВИ 20

СЕКЦІЯ 3. ФІЛОЛОГІЧНІ НАУКИ SECTION 3. PHILOLOGICAL SCIENCES	23
<i>Ротова Н. В.</i>	
ЛІНГВОДИДАКТИЧНІ АСПЕКТИ НАВЧАННЯ ЧИТАННЯ НА РІЗНИХ ЕТАПАХ ВИВЧЕННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ЯК ІНОЗЕМНОЇ	23
<i>Столярова А. А.</i>	
ДОВКІЛЛЄВА ПРОБЛЕМАТИКА У ГРЕЦЬКИХ ІНТЕРНЕТ-ВИДАННЯХ	25
СЕКЦІЯ 4. МІЖНАРОДНІ ВІДНОСИНИ SECTION 4. INTERNATIONAL RELATIONS	28
<i>Рева С. І.</i>	
ФІНАНСОВІ ТЕХНОЛОГІЇ ТА ЇХНІЙ ВПЛИВ НА БАНКІВСЬКИЙ СЕКТОР: АДАПТАЦІЯ, КОНКУРЕНЦІЯ, ПЕРСПЕКТИВИ	28
СЕКЦІЯ 5. УПРАВЛІННЯ ТА АДМІНІСТРУВАННЯ (ОБЛІК І ОПОДАТКУВАННЯ; ФІНАНСИ, БАНКІВСЬКА СПРАВА, СТРАХУВАННЯ ТА ФОНДОВИЙ РИНОК; МЕНЕДЖМЕНТ; МАРКЕТИНГ; ПІДПРИЄМНИЦТВО ТА ТОРГІВЛЯ) SECTION 5. MANAGEMENT AND ADMINISTRATION (ACCOUNTING AND TAXATION; FINANCE, BANKING, INSURANCE AND STOCK MARKET; MANAGEMENT; MARKETING; BUSINESS AND TRADE)	31
<i>Акулюшина М. О., Павленко А. В.</i>	
ПЛАНУВАННЯ ЗАХОДІВ ЩОДО ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ ВИРОБНИЧИХ ПІДПРИЄМСТВ В СУЧАСНИХ УМОВАХ ГОСПОДАРЮВАННЯ	31
<i>Сук П. Л.</i>	
ВИКОРИСТАННЯ МЕТОДУ РОЗПОДІЛУ ВИТРАТ МАЙБУТНІХ ПЕРІОДІВ НА ОСНОВІ НЕПРЯМИХ ПОДАТКІВ І ЗБОРІВ	34
СЕКЦІЯ 6. ПСИХОЛОГІЧНІ НАУКИ SECTION 6. PSYCHOLOGICAL SCIENCES	36
<i>Borysiuk A. S., Lazaruk V. V.</i>	
ADAPTATION TO EXTREME CONDITIONS: MENTAL AND PHYSICAL HEALTH DURING THE WAR	36
<i>Дуб В. Г., Белова В. В.</i>	
ОСОБЛИВОСТІ ЕМОЦІЙНИХ ПЕРЕЖИВАНЬ ВПО: ПСИХОЛОГІЧНИЙ ЗМІСТ ТА СТРУКТУРА	37

СЕКЦІЯ 7. МЕДИЧНІ НАУКИ	
SECTION 7. MEDICAL SCIENCES.....	40
<i>Микитин Л. М., Дідоха І. В., Крицька М. І.</i>	
ЕФЕКТИВНІСТЬ ЗАСТОСУВАННЯ ФІЗИЧНОЇ ТЕРАПІЇ В РЕАБІЛІТАЦІЇ ПАЦІЄНТІВ ПРИ ЗАХВОРЮВАННЯХ ОБМІНУ РЕЧОВИН.....	40
СЕКЦІЯ 8. БІОЛОГІЯ ТА БІОХІМІЯ	
SECTION 8. BIOLOGY AND BIOCHEMISTRY	42
<i>Моложон К. О.</i>	
ЕКООРІЄНТОВАНІ ТЕХНОЛОГІЇ В ОСВІТІ: РОЛЬ РОСЛИН У ПОДОЛАННІ СТРЕСУ ТА СТВОРЕННІ КОМФОРТНОГО ОСВІТНЬОГО ПРОСТОРУ	42
СЕКЦІЯ 9. ХІМІЧНІ НАУКИ	
SECTION 9. CHEMICAL SCIENCES.....	45
<i>Мельничук В. М., Кичкирук О. Ю.</i>	
ВПЛИВ БОЙОВИХ ДІЙ НА ХІМІЧНИЙ СТАН ҐРУНТІВ	45
<i>Присяжнюк А. О., Кичкирук О. Ю.</i>	
ЗМІНА КЛІМАТУ В УКРАЇНІ: РІШЕННЯ ДЛЯ ПРОТИДІЇ	46
СЕКЦІЯ 10. АГРАРНІ НАУКИ ТА ПРОДОВОЛЬСТВО	
SECTION 10. AGRICULTURAL SCIENCES AND FOOD	48
<i>Кунпан Д. С.</i>	
ФЕНОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ДОСЛІДЖУВАНИХ СОРТІВ НАРЦИСІВ (NARCISSUS L.).....	48
<i>Mazurak I. V., Bomba M. I., Tetenkova I. YU.</i>	
FORMATION OF SOYBEAN YIELD DEPENDING ON THE VARIETY.....	52
СЕКЦІЯ 11. ВЕТЕРИНАРНА МЕДИЦИНА	
SECTION 11. VETERINARY MEDICINE	54
<i>Негреба Ю. В.</i>	
ЗАХОДИ БОРОТЬБИ ЗА ФАСЦІОЛЬОЗНОЇ ІНВАЗІЇ ЖУЙНИХ ТВАРИН	54

СЕКЦІЯ 12. ТЕХНІЧНІ НАУКИ	
SECTION 12. TECHNICAL SCIENCES	56
<i>Філінська Т. Г., Приходько К. В., Філінська А. О.</i>	
ВИКОРИСТАННЯ ЖОЛУДЕВИХ ПРОДУКТІВ У МАЙОНЕЗНОМУ ВИРОБНИЦТВІ	56
СЕКЦІЯ 13. СОЦІАЛЬНА РОБОТА ТА СОЦІАЛЬНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ	
SECTION 13. SOCIAL WORK AND SOCIAL SECURITY	58
<i>Петрович І. В.</i>	
ДЕРЖАВНА ПОЛІТИКА У СФЕРІ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ ДІТЕЙ, ЯКІ ПОСТРАЖДАЛИ ВНАСЛІДОК ВОЄННИХ ДІЙ ТА ЗБРОЙНИХ КОНФЛІКТІВ	58
СЕКЦІЯ 14. КУЛЬТУРОЛОГІЯ	
SECTION 14. CULTURAL STUDIES.....	60
<i>Голотенко П. І.</i>	
КАФЕДРА КУЛЬТУРОЛОГІЇ ХАРКІВСЬКОЇ ДЕРЖАВНОЇ АКАДЕМІЇ КУЛЬТУРИ ЯК ФУНДАТОР КУЛЬТУРОЛОГІЧНОЇ НАУКИ ТА ОСВІТИ В УКРАЇНІ	60
<i>Костюк Л. В.</i>	
ОБРЯД ХРЕЩЕННЯ ДИТИНИ НА ЗАХІДНОМУ ПОДІЛЛІ (КІНЕЦЬ ХІХ – ХХ СТ.) ..	63
СЕКЦІЯ 15. КУЛЬТУРА І МИСТЕЦТВО	
SECTION 15. CULTURE AND ART.....	66
<i>Погосьян Д. Р.</i>	
СТВОРЕННЯ САЙТУ-ПОРТФОЛІО ДИЗАЙНЕРА ЗА ДОПОМОГОЮ ОНЛАЙН- СЕРВІСІВ: ТЕХНОЛОГІЯ ТА ПЕРСПЕКТИВИ.....	66

УДК 378

Біловус Д. І.

аспірант кафедри педагогіки та інноваційної освіти,
Національний університет “Львівська політехніка”

РОЛЬ АКАДЕМІЧНОГО СЕРЕДОВИЩА У ФОРМУВАННІ ПРОФЕСІЙНОГО ЕТИКЕТУ МАЙБУТНІХ ЮРИСТІВ

Формування професійного етикету майбутніх юристів є важливою складовою частиною їх підготовки в умовах академічного середовища закладу вищої освіти. Професійний етикет є не лише набором правил поведінки, але й системою моральних та етичних принципів, що сприяють ефективній взаємодії в юридичній практиці. Особливо важливою є роль академічного середовища у цьому процесі, оскільки саме в університетах студенти набувають першочергових знань і навичок, які формують їх як майбутніх правників. У цьому контексті академічне середовище повинно стати не лише осередком здобуття теоретичних знань, але й платформою для розвитку етичних і моральних якостей, необхідних для юридичної професії.

Академічне середовище є важливим чинником у формуванні професійного етикету юриста, оскільки саме в університеті студент починає формувати свою професійну ідентичність. Від того, як побудована освітня програма, якими методами викладачі формують у студентів певні морально-етичні норми, залежить не лише майбутня кар'єра юриста, але й його здатність до етичних та моральних рішень у складних правових ситуаціях. Важливим аспектом академічного середовища є взаємодія студентів, викладачів та інших учасників освітнього процесу. Університети мають значний вплив на формування професійної поведінки через неформальні та формальні механізми. Наприклад, через настанови викладачів, систему оцінювання та внутрішні правила академічної поведінки, а також через участь студентів у різних факультативних заходах, таких як юридичні практики, дебати, конференції, конкурси.

Викладачі є основними агентами формування професійного етикету студентів. Вони не лише передають знання з юридичних дисциплін, але й виступають як моделі поведінки для своїх учнів. Академічне середовище повинно бути таким, що стимулює студентів до самопізнання і розвитку критичного мислення. У своїй роботі викладачі повинні орієнтуватися не лише на засвоєння юридичних норм і принципів, але й на виховання у студентів таких якостей, як відповідальність, чесність, повага до інших, толерантність, здатність до співпраці. Зокрема, викладачі повинні звертати увагу на поведінку студентів під час навчальних занять, взаємодії в групах, участі в дискусіях і практичних заняттях. Такі форми навчання, як тренінги, практикуми, ролеві ігри, дозволяють

студентам не лише засвоювати теоретичні знання, але й закріплювати їх на практиці, застосовуючи принципи професійного етикету у реальних ситуаціях.

В умовах академічного середовища важливо приділяти увагу не лише теоретичному вивченню етики професії, але й практичному застосуванню знань. Різноманітні заходи, такі як участь у юридичних гуртках, стажуваннях, участь у судових процесах, допомагають студентам в реальних умовах відпрацьовувати навички професійного етикету. Наприклад, під час юридичних практик студенти мають змогу взаємодіяти між собою, що є важливим етапом у формуванні їх професійної культури. Важливим аспектом є не лише правильне застосування законодавства, а й дотримання етичних норм при взаємодії з клієнтами, колегами та іншими учасниками правового процесу. Це дає студентам змогу усвідомити важливість етичних принципів у юридичній професії та формувати певні стандарти професійної поведінки, які будуть корисними у майбутній кар'єрі.

Юридична професія вимагає не тільки досконалих знань і навичок, а й високих морально-етичних стандартів. Враховуючи важливість етики в професії юриста, академічне середовище повинно створювати умови для усвідомлення студентами значущості таких якостей, як справедливість, чесність, відповідальність, конфіденційність, взаємоповага. Ці морально-етичні цінності закладаються на ранніх етапах навчання та є основою для подальшого формування професійного етикету. Крім того, важливо, щоб в освітніх програмах юридичних факультетів особливу увагу приділяли питанням прав людини, правової держави, соціальної справедливості та іншим актуальним етичним проблемам, з якими юристи стикаються в своїй діяльності. Це дозволяє студентам розвивати здатність до етичного осмислення професійних ситуацій та прийняття відповідальних рішень.

Роль академічного середовища в формуванні професійного етикету майбутніх юристів є беззаперечно важливою. Це середовище повинно сприяти розвитку етичних та моральних якостей, забезпечувати умови для розвитку професіоналізму та сприяти інтеграції цих якостей у професійну діяльність. Викладачі мають бути не лише носіями знань, але й моделями для студентів, допомагаючи їм розвивати навички професійного етикету та етичного мислення. Академічна спільнота повинна забезпечити майбутнім юристам не лише теоретичні знання, але й навички практичного застосування професійного етикету, щоб вони могли успішно адаптуватися до вимог професії та сприяти правовому порядку і справедливості.

Список літератури

1. Бахновська І.П., Лалуєва А.О. (2020). Правосвідомість юриста: шляхи формування. Порівняльно-аналітичне право. № 1. С. 20–23.
2. Криштанович, М. Ф. (2023). Особливості формування професійного етикету майбутніх юристів. *Академічні візії*, (18).
3. Криштанович М.Ф. (2022). Професійна підготовка майбутніх викладачів права: Підручник / М. Ф. Криштанович. – Львів: Видавництво: “СПОЛОМ”, – 140 с.

УДК 358

Карп Р. В.

аспірант кафедри педагогіки та інноваційної освіти,
Національний університет “Львівська політехніка”

ОРГАНІЗАЦІЙНО-МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ ДО ПРОЄКТУВАННЯ (ОРГАНІЗУВАННЯ, СТВОРЕННЯ) БЕЗПЕЧНОГО ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА В ЗАКЛАДІ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Сучасний заклад вищої освіти повинен формувати інтегроване освітнє середовище, в якому безпека стає одним із базових пріоритетів. Особливу увагу слід приділяти організаційно-методичним підходам до проєктування безпечного середовища, що враховує як технічні, так і психологічні аспекти, спрямовані на забезпечення благополуччя здобувачів освіти та працівників освіти. Ретельно розроблена система заходів сприяє не лише оптимізації організації роботи, але й створенню умов для стабільного та безперебійного функціонування всіх елементів освітнього процесу, що в свою чергу позитивно впливає на ефективність реалізації освітньої місії закладу вищої освіти.

Першим етапом у проєктуванні безпечного освітнього середовища є розробка концепції, що базується на аналізі поточного стану безпеки в закладі вищої освіти та потреб здобувачів освіти й працівників освіти. Важливо провести всебічний аудит інфраструктури, організаційних структур та технологічних засобів, які забезпечують безпеку. Ретельне вивчення внутрішнього середовища дозволяє визначити слабкі місця, що можуть негативно впливати на стабільність освітнього процесу, а також розробити комплекс заходів щодо їх усунення. Розроблена методика має охоплювати як планування надзвичайних ситуацій, так і впровадження профілактичних заходів, що забезпечують високий рівень захищеності всіх учасників освітнього процесу. Такий системний підхід дозволяє закладу вищої освіти оперативно реагувати на будь-які виклики та створювати надійне освітнє середовище.

Другим етапом є розробка та впровадження стандартів і норм, що регламентують організаційно-методичні основи забезпечення безпеки. Формування єдиних вимог до систем безпеки має відбуватися з урахуванням сучасних стандартів якості, міжнародного досвіду та специфіки роботи закладу вищої освіти. Основна увага приділяється розробці інструкцій, регламентів та алгоритмів дій у надзвичайних ситуаціях, що забезпечують безперервність освітнього процесу. Особливе значення має створення системи комунікації між працівниками освіти, здобувачами освіти та адміністрацією, що сприяє швидкому обміну інформацією та прийняттю оперативних рішень. Такі норми і стандарти стають основою для подальшої організації заходів, що спрямовані на постійне вдосконалення освітнього середовища [1-3].

Третій етап полягає у впровадженні сучасних технологій, які забезпечують фізичну та інформаційну безпеку в закладі вищої освіти. Розуміння технологічних процесів є критично важливим для створення безпечного освітнього середовища, яке відповідає вимогам часу. Впровадження систем

відеоспостереження, контролю доступу, сигналізації та інших технічних засобів є невід’ємною частиною організаційно-методичного підходу до забезпечення безпеки. Крім того, інтеграція сучасних інформаційних технологій дозволяє створити цифрову платформу для моніторингу стану безпеки, що сприяє оперативному реагуванню на будь-які загрози. Такий комплекс заходів забезпечує високий рівень захищеності всіх учасників освітнього процесу, гарантує стабільність роботи закладу вищої освіти та створює умови для ефективної діяльності як працівників освіти, так і здобувачів освіти.

Четвертий етап передбачає розробку методичних рекомендацій та проведення регулярних тренінгів для всіх співробітників, відповідальних за забезпечення безпеки в закладі вищої освіти. Працівники освіти повинні бути ознайомлені з усіма заходами, які спрямовані на зниження ризиків і оперативне реагування у випадку виникнення надзвичайних ситуацій. Організація семінарів, тренінгів, симуляційних сценаріїв та практичних занять допомагає підвищити рівень компетентності та готовності працівників освіти до дій у кризових ситуаціях. Такий підхід не лише формує культуру безпеки, але й сприяє зростанню довіри між здобувачами освіти та адміністрацією закладу вищої освіти. Методичні рекомендації мають бути адаптивними до специфіки кожного підрозділу, що дозволяє враховувати індивідуальні особливості організації освітнього процесу.

П’ятий етап стосується організації безперебійного моніторингу та аналізу ефективності впроваджених заходів. Для забезпечення безпеки в закладі вищої освіти необхідно створити спеціальні комісії, які займаються постійним аналізом стану безпеки в освітньому середовищі. Систематичний моніторинг дозволяє своєчасно виявляти потенційні загрози та коригувати організаційно-методичні підходи до забезпечення безпеки. Крім того, збір статистичних даних про інциденти, аналіз результатів тренінгів та опитування працівників освіти й здобувачів освіти сприяють постійному вдосконаленню системи безпеки. Регулярні звіти та рекомендації дозволяють адміністрації закладу вищої освіти приймати обґрунтовані рішення щодо оптимізації заходів, що підтримують стабільний освітній процес.

Шостий етап включає інтеграцію елементів психологічної підтримки в систему забезпечення безпеки. Окрім технічних заходів, створення безпечного освітнього середовища вимагає врахування психологічних аспектів, що впливають на стабільність освітнього процесу. Організація консультацій, проведення семінарів з емоційного інтелекту, розвиток програм психологічної підтримки сприяють зниженню рівня стресу серед здобувачів освіти та працівників освіти. Забезпечення комфортного та підтримуючого середовища є ключовим чинником у формуванні ефективної системи безпеки, що дозволяє кожному учаснику освітнього процесу відчувати себе захищеним і впевненим. Такий комплексний підхід сприяє створенню гармонійного освітнього середовища, де кожен має можливість зосередитися на саморозвитку та науковій діяльності.

Нарешті, сьомий етап – це оцінка та коригування організаційно-методичних заходів із забезпечення безпеки. Постійна самооцінка системи безпеки дозволяє закладу вищої освіти оперативно реагувати на зміни зовнішнього середовища та внутрішніх потреб. За результатами моніторингу та аналізу даних розробляються рекомендації для удосконалення організаційних підходів, що сприяють підвищенню рівня безпеки в освітньому середовищі. Залучення здобувачів освіти та працівників освіти до процесу оцінки ефективності заходів дозволяє враховувати різні точки зору та досягати максимальної адаптивності системи. Завдяки цьому заклад вищої освіти може постійно вдосконалювати свої організаційно-методичні підходи, забезпечуючи стабільний та високоякісний освітній процес, що відповідає сучасним викликам і потребам суспільства.

Таким чином, організаційно-методичні основи до проектування безпечного освітнього середовища в закладі вищої освіти являють собою комплексний підхід, що інтегрує технічні, організаційні та психологічні аспекти забезпечення безпеки. Ретельно сплановані заходи, стандарти та методики сприяють формуванню стабільного та гармонійного освітнього середовища, де кожен здобувач освіти та працівник освіти може відчувати впевненість і підтримку.

Список літератури

1. Ануфрієва О.Л. Оцінка готовності науково-педагогічних працівників до науково-дослідної роботи. Освіта та розвиток обдарованої особистості: К., 2013. № 5. С. 40 – 45.
2. Бабин І., Ликова В. Стратегія та сучасні тенденції розвитку університетської освіти України в контексті Європейського простору вищої освіти на період до 2020 р.
3. Бабин І.І. Стратегія й сучасні тенденції розвитку вищої освіти в контексті європейського простору вищої освіти. Педагогіка і психологія: Вісник НАПН України. 2009. № 2 (63). С. 61-71

УДК 378

Малець Н. Р.

аспірант кафедри педагогіки та інноваційної освіти,
Національний університет “Львівська політехніка”

МЕТОДИ ТА СТРАТЕГІЇ ІНТЕГРАЦІЇ ЦИФРОВОЇ ГРАМОТНОСТІ В ОСВІТНІ ПРОГРАМИ ДЛЯ ДОРΟΣЛИХ В ПОЛЬЩІ

Цифрова грамотність є невід'ємною частиною сучасного життя, і її розвиток стає критично важливим для успішної адаптації дорослих до вимог цифрової епохи. В Польщі, як і в інших країнах, впровадження освітніх програм з цифрової грамотності для дорослих є важливою частиною системи освіти, яка сприяє розвитку професійних навичок, соціальної інтеграції та активної громадянської участі. Однак для ефективної інтеграції цифрової грамотності у програми для

дорослих необхідно розробити ефективні методи та стратегії, що відповідають специфіці цієї групи дорослих учнів.

Цифрова грамотність для дорослих не лише покращує доступ до інформації, але й сприяє підвищенню рівня трудової зайнятості, зменшенню цифрового розриву і поліпшенню соціальної інтеграції. Вона включає вміння працювати з комп'ютерними та мобільними пристроями, користуватися інтернет-ресурсами, здійснювати онлайн-платежі, а також розуміти питання безпеки в мережі. Однак багато дорослих учнів стикаються з проблемами, такими як обмежений доступ до технологій, відсутність навичок для їх ефективного використання, страх перед новими технологіями або відсутність мотивації. Окрім того, відсутність часу через робочі обов'язки та сімейні обов'язки також є значною перешкодою.

Для успішної інтеграції цифрової грамотності у навчальні програми для дорослих у Польщі можна використовувати низку методів, що враховують специфіку цієї групи учнів. Індивідуальний підхід є одним із ключових аспектів при навчанні дорослих. Це дозволяє адаптувати теми та темп навчання до конкретних потреб учнів. Програми повинні передбачати різні рівні складності, від початкових до просунутих, що дозволить кожному учню рухатися в комфортному для нього темпі. Оскільки дорослі учні часто мають обмежений час, важливо надавати доступ до матеріалів у будь-який час через онлайн-платформи, мобільні додатки або інші технологічні засоби. Це дозволяє їм самостійно опановувати необхідні навички у зручний для них час. Цифрові навички повинні викладатися в контексті реальних життєвих ситуацій. Це включає навчання за допомогою реальних кейсів, тренінгів, що допомагають дорослим застосовувати здобуті знання в роботі, побуті та соціальному житті. Наприклад, навчання онлайн-банкінгу, подачі заявок на роботу чи використання інтернет-ресурсів для пошуку інформації. Проектне навчання дозволяє дорослим учням застосовувати свої цифрові навички на практиці, працюючи над реальними завданнями або проектами. Це дозволяє інтегрувати цифрову грамотність в більш широкий контекст і надає можливість дорослим учням відчувати реальну цінність цифрових навичок.

Програми з навчання цифрової грамотності повинні бути орієнтовані на потреби конкретних груп дорослих учнів: безробітних, людей похилого віку, осіб з обмеженими можливостями. Для цих груп важливо створювати програми, що дозволяють опановувати базові цифрові навички, а також вчити використовувати їх для пошуку роботи або доступу до важливої соціальної інформації. Для ефективної інтеграції цифрової грамотності в освітні програми для дорослих важливо розвивати співпрацю між освітніми установами та технологічними компаніями. Такі партнерства можуть забезпечити доступ до сучасних технологій, ресурсів і навчальних платформ. Викладачі, які працюють з дорослими, повинні мати не тільки педагогічні навички, але й бути добре обізнаними в області цифрових технологій. Для цього потрібно організовувати курси підвищення кваліфікації для викладачів, щоб вони могли успішно застосовувати сучасні методи навчання в контексті цифрової грамотності.

Сучасні технології та інструменти можуть значно покращити процес навчання цифровій грамотності. Використання мобільних додатків, онлайн-курсів, інтерактивних платформ та відеоуроків допомагає дорослим учням легко освоювати нові навички. Це дає можливість також взаємодіяти з іншими учасниками через онлайн-форуми, чати та інші платформи. Інтеграція цифрової грамотності в освітні програми для дорослих у Польщі є необхідною умовою для розвитку інклюзивної та сучасної системи освіти. Використання гнучких, індивідуалізованих підходів та активне залучення технологій створюють можливості для ефективного навчання дорослих. Проте для досягнення успіху важливо враховувати соціально-економічні фактори та адаптувати програми до потреб різних груп дорослих учнів.

Список літератури

1. Мирончук, Н. М. (2024). Організація освітнього процесу в університетах третього віку в Польщі. *Українська полоністика*, (22), 108-120.
2. Малець Н.Р. (2024). Цифрова грамотність у системі освіти дорослих Польщі: організаційні аспекти та виклики. *Педагогічна Академія: наукові записки*, (12).
3. Полянничко, З. О. (2013). Інформаційно-комунікаційна компетентність вчителів шкіл у Республіці Польща. *Педагогічний процес: теорія і практика*, (3), 136-145.

УДК 378.015.3:159.942]:373.3

Мосін С. С.

аспірант кафедри розвитку дитини
раннього і дошкільного віку
ДЗ “Луганський національний
університет імені Тараса Шевченка”

ФОРМУВАННЯ ЕМОЦІЙНО-ЕТИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ У ПРОЦЕСІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

Емоційно-етична компетентність у сучасному освітньому просторі є важливою складовою професійної діяльності майбутнього вчителя початкової школи, адже початкова школа – це перший етап систематичного навчання дітей, де формуються їх особистісні якості, моральні цінності та комунікативні навички. На думку О. Лядобрук, дана компетентність є ключовим показником професійної майстерності педагога, оскільки саме вона забезпечує здатність учителя керувати власним емоційним станом та створювати сприятливі умови для позитивної взаємодії у класному колективі [1].

Розвиток емоційного інтелекту та етичної культури сучасного вчителя початкової школи сьогодні зумовлений багатьма факторами, серед яких варто відзначити реформування освіти, зміни у вимогах до професії вчителя та зміною підходів до навчання і виховання молодших школярів.

Аналіз психолого-педагогічної літератури дає нам підстави стверджувати, що емоційно-етична компетентність наразі розглядається як відносно нове явище. Фокусом наукових розвідок вітчизняних вчених часто виступають етична або емоційна компетентність.

Сутність та зміст емоційної компетентності досліджували Е. Носенко, Н. Коврига, О. Лазуренко та ін., тоді як проблемі її формування у майбутніх учителів присвячені праці Н. Волкової, О. Кононко, І. Матійків, О. Матвієнко, І. Сухопари, Н. Устинові та ін. Зокрема, питання розвитку емоційної компетентності у майбутніх учителів початкової школи вивчали В. Бадер, Л. Лісіна, Ж. Стельмашук та ін.

У свою чергу, сутність та зміст етичної компетентності аналізували Н. Вознюк, Н. Дудник, І. Трубавіна, Л. Хоружа та ін., тоді як проблеми розвитку етичної культури вчителя висвітлювали І. Бех, І. Зязюн, О. Пехота, О. Савченко, О. Сухомлинська та ін. Дослідженням формування етичної компетентності сучасних педагогів займалися О. Романовський, В. Тернопільська, Н. Устинова, Л. Хоружа та ін., а її специфіку у підготовці вчителів початкової школи розглядали Л. Кравчук, Л. Лісіна, С. Ткаченко, І. Толмачова, Л. Хоружа, М. Яковлев та ін.

Значущість і потреба у формуванні емоційно-етичної компетентності майбутніх вчителів висвітлена у працях І. Бека, М. Зацарної, Н. Гречаник, С. Гречаник, Я. Мозгової, О. Савченко, О. Сухомлинської, Л. Хоружої. Зокрема, питання розвитку цієї компетентності у майбутніх учителів початкової школи досліджували Л. Кравчук, Е. Сілкова, Ж. Стельмашук, Л. Хоружа та ін.

Отже, як бачимо, у вітчизняному науковому просторі емоційна та етична компетентність розглядаються переважно як окремі феномени, тоді як їхній синергетичний зв'язок залишається малодосліджуваним.

Емоційно-етична компетентність здобувачів вищої освіти – майбутніх вчителів, є обов'язковою умовою формування педагогічної майстерності, ефективної професійної діяльності, особистісної і професійної самореалізації [2]. Необхідність цілеспрямованого формування емоційно-етичної компетентності майбутніх вчителів початкової школи у процесі фахової підготовки зумовлена сучасними викликами освітнього процесу: військовий стан, психологічна нестабільність суспільства, зростання рівня стресу серед дітей та дорослих, необхідність адаптації освітнього процесу до кризових умов, посилення ролі вчителя у створенні безпечного та підтримуючого середовища для учнів.

У професійному стандарті за професіями “Вчитель початкових класів закладу загальної середньої освіти”, “Вчитель закладу загальної середньої освіти”, “Вчитель з початкової освіти (з дипломом молодшого спеціаліста)” визначено професійні компетентності, до яких включена емоційно-етична компетентність як: здатність усвідомлювати особисті відчуття, почуття та емоції, потреби, керувати власними емоційними станами; конструктивно та безпечно взаємодіяти з учасниками освітнього процесу; усвідомлювати та поцінювати взаємозалежність людей і систем у глобальному світі [3, с. 141].

Це, в свою чергу, вимагає від майбутнього вчителя не лише ґрунтовних знань з педагогіки та методики навчання, а й високого рівня емоційної стійкості, розвинених комунікативних навичок, здатності до емпатії та гнучкості у вирішенні складних педагогічних ситуацій. Він має вміти керувати власним емоційним станом, запобігати конфліктам, ефективно реагувати на потреби дітей, які можуть перебувати у стані психологічного напруження чи соціальної дезадаптації.

Отже, з огляду на значущість емоційно-етичної компетентності в професійній діяльності вчителя початкової школи, особливої уваги набуває питання її формування у процесі професійної підготовки майбутніх педагогів.

Цей процес, на нашу думку, включає такі ключові аспекти: **опанування теоретичних основ емоційного інтелекту та педагогічної етики** (розуміння емоційних процесів, механізмів саморегуляції, основ педагогічної етики та її застосування у взаємодії з учнями, батьками, колегами), **розвиток навичок емоційної саморегуляції та стресостійкості** (здатність контролювати власний емоційний стан, ефективно реагувати на стресові ситуації, попереджати емоційне вигорання), **формування комунікативної компетентності та навичок емпатійної взаємодії** (оволодіння методами ефективного спілкування, активного слухання, розвиток емпатії та навичок толерантної взаємодії з учнями), **формування навичок морально-етичного виховання учнів** (застосування педагогічних методів формування моральних якостей, сприяння соціальній відповідальності та толерантності), **робота з емоційним благополуччям учнів та психологічним кліматом у класі** (створення безпечного, комфортного середовища для навчання, запобігання конфліктам, підтримка позитивної атмосфери в класі).

Таким чином, забезпечення ефективної підготовки майбутніх учителів до формування емоційно-етичної компетентності потребує впровадження інтерактивних методів навчання, тренінгів з розвитку емоційного інтелекту та практикоорієнтованого підходу. Це сприятиме підготовці педагогів, здатних не лише передавати знання, а й формувати особистість молодшого школяра, підтримуючи його емоційне благополуччя та моральний розвиток.

Список літератури

1. Лядобрук О. Емоційно-етична компетентність педагога як чинник позитивної взаємодії в освітньому процесі. *Житомирщина педагогічна*. 2022. №4(28). URL : <https://imso.zippo.net.ua/wp-content/uploads/2022/12/6.-Лядобрук.pdf>.
2. Про затвердження професійного стандарту “Вчитель закладу загальної середньої освіти”. Наказ МОН України № 1225 від 29.08.2024 р. URL: <https://mon.gov.ua/npa/pro-zatverdzhenniaprofesiinoho-standartu-vchytel-zakladu-zahalnoisередnoyi-osvity>
3. Пухно С. В., Щербак Т. І. Емоційна стійкість як складова емоційно-етичної компетентності майбутніх вчителів. *Актуальні питання природничо-математичної освіти*. 2022. Вип. 2(20). С. 136-143.

УДК 373.3.015.31

Сайко І. І.

аспірант кафедри розвитку дитини
раннього і дошкільного віку
ДЗ “Луганський національний
університет імені Тараса Шевченка”

РОЛЬ УЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ У ФОРМУВАННІ ЕМОЦІЙНОГО ІНТЕЛЕКТУ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Сучасна початкова освіта потребує педагогів, які не лише володіють методиками навчання, а й здатні формувати емоційний інтелект у молодших школярів. На думку сучасних дослідників, емоційний інтелект є однією із ключових якостей, необхідних у професійній діяльності вчителя початкових класів. Це своєрідна мозаїка навичок та здібностей, які дають можливість педагогові ефективно взаємодіяти з учнями, створюючи психологічно комфортне середовище у класі, а також успішно врегульовувати конфліктні ситуації [1, с. 8].

Відзначимо, що емоційний інтелект є важливим чинником успішного соціального й особистісного розвитку дитини, оскільки визначає її здатність розпізнавати, розуміти та регулювати власні емоції, а також будувати гармонійні взаємини з однолітками й дорослими.

Особливої актуальності ця проблема набуває в умовах сьогодення, коли українські діти, зокрема молодші школярі, зростають у складній соціально-емоційній реальності, спричиненій військовими подіями в Україні. Досвід війни, вимушене переселення, втрата близьких, постійна тривожність і стресові ситуації значно впливають на емоційний стан дітей. У таких умовах важливо, щоб початкова школа не лише забезпечувала базові знання, а й допомагала учням адаптуватися до психологічних викликів, розвивала їхню стресостійкість, емпатію та навички конструктивного подолання негативних емоцій.

Аналіз наукових досліджень засвідчує, що питання підготовки майбутніх вчителів до формування емоційного інтелекту молодших школярів розглядали Н. Басюк, Д. Вербівський, А. Міненко, Ю. Москаленко, М. Оліяр, Т. Скорик, Ж. Стельмашук, І. Сухопара, Н. Яремчук, та інші.

За твердженням О. Мельник, емоційний інтелекту - це інтегративна особистісна властивість, що містить афективні та інтелектуальні складники, сприяє розумінню власних емоцій та емоцій інших людей, забезпечує адаптацію до соціуму, рефлексію (самопізнання) та регуляцію власної поведінки та діяльності [2, с. 53]. Враховуючи вищезазначене, відзначимо, що володіння навичками емоційної саморегуляції, емпатії та конструктивного вирішення конфліктних ситуацій сприяє успішній адаптації молодших школярів у

соціальному середовищі, їхній психологічній стійкості та позитивній навчальній мотивації. Отже, емоційний інтелект є не лише фундаментальною складовою гармонійного розвитку дитини, а й важливим чинником професійної діяльності вчителя, адже саме він створює сприятливе середовище для формування емоційної грамотності, регуляції почуттів та конструктивної комунікації.

Учитель початкових класів виконує не лише освітню, а й важливу виховну функцію, яка передбачає навчання дітей розпізнавати власні емоції, розуміти почуття інших та ефективно реагувати на різні життєві ситуації. Молодші школярі часто не володіють достатніми навичками саморегуляції, тому їм необхідна підтримка дорослого, який допоможе осмислити їхні переживання та знайти конструктивні способи висловлення емоцій.

Одним із ключових завдань педагога є створення позитивного емоційного клімату в класі, де кожен учень відчуває себе прийнятим, захищеним і впевненим. На наш погляд, це досягається через: використання доброзичливого стилю спілкування; підтримку й заохочення емоційної виразності дітей; інтеграцію у навчальний процес вправ, спрямованих на розвиток емпатії та соціальних навичок (рольові ігри, групові проєкти, дискусії); навчання дітей технік саморегуляції (наприклад, дихальні вправи, методи розслаблення, техніки керування стресом).

Окрім цього, учитель виступає для дітей емоційним зразком. Діти схильні наслідувати дорослих, тому важливо, щоб педагог демонстрував високий рівень емоційної саморегуляції, толерантності та вміння будувати гармонійні взаємини з іншими.

Значну роль у формуванні емоційного інтелекту відіграє і зміст навчання. Вчитель може використовувати художні твори, казки, приклади з життя для обговорення емоційних станів персонажів, що сприяє розвитку рефлексії та емпатії. Елементи арт-терапії, музичної терапії та ігрових методик також допомагають дітям краще усвідомлювати й виражати свої почуття.

Таким чином, ефективна педагогічна діяльність має включати не лише навчання базовим академічним знанням, а й розвиток емоційної компетентності учнів, що є запорукою їхнього гармонійного особистісного зростання та успішної соціалізації.

Список літератури

1. Пантюк М., Садова І., Ілляш С., Синьчук О. Емоційний інтелект як основа професійної успішності вчителя початкових класів. *Молодь і ринок*. 2024. № 4 (224). С. 7-11
2. Мельник О. Підготовка вчителів початкових класів до формування емоційного інтелекту учнів. *Початкова школа*. 2019. № 11. С. 51–55.

СЕКЦІЯ 2

SECTION 2

ОСВІТА (ДОШКІЛЬНА, ПОЧАТКОВА ОСВІТА,
СЕРЕДНЯ, ПРОФЕСІЙНА ТА СПЕЦІАЛЬНА ОСВІТА)
EDUCATION (PRESCHOOL, PRIMARY, SECONDARY,
VOCATIONAL AND SPECIAL EDUCATION)

УДК 37.015.3:373.2:796.011

Панченко Є. С.

асистент кафедри теорії та методик
дошкільної й інклюзивної освіти

Житомирський державний університет імені Івана Франка

ЗНАЧЕННЯ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ ДЛЯ ФОРМУВАННЯ ТА ЗМІЦНЕННЯ ЗДОРОВ'Я ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Фізичне здоров'я є основою гармонійного розвитку дитини, її психоемоційного стану та прагнення до активного пізнання навколишнього світу. В сучасних умовах, коли спосіб життя дітей стає малорухливим, постає питання покращення рівня здоров'я у дітей дошкільного віку. Вплив гаджетів, зменшення часу на активні ігри, недостатнє перебування на свіжому повітрі призводить до зниження імунітету, виникнення порушень опорно-рухового апарату та інших негативних наслідків для здоров'я дитини. І. Барандич, О. Дубогай, А. Котляр, О. Максимова, М. Ступак та інші педагоги звертають увагу на позитивний вплив фізичної культури на формування та зміцнення здоров'я дітей дошкільного віку.

Заняття фізичною культурою спрямовані на формування основних рухових навичок (ходьба, біг, стрибки, лазіння, повзання тощо), розвиток опорно-рухового апарату, покращення роботи серцево-судинної та дихальної систем, формування правильної постави, зміцнення імунітету. Під час занять з фізичної культури дітям дошкільного віку дають елементарні знання про користь виконання фізичних вправ, способи виконання рухів (техніку), правила рухливих ігор, призначення фізкультурного інвентарю та способи його зберігання [1, с. 67]. Для того, щоб дитина була активною на заняттях, виявляла бажання постійно відвідувати їх, необхідно сформувати інтерес та позитивне ставлення до фізичної культури. Для того, щоб досягти такої цілі рекомендується проводити заняття у формі гри, розігрування казкового сюжету, де діти гратимуть ролі різних персонажів та долаючи перешкоди виконувати завдання. Не менш важливо під час заняття хвалити дитину за досягнення та активність, розвиваючи у неї впевненість. Тривалість занять у 3-річному віці на початку періоду — 15-20 хв., на кінець його — 20-25 хв., у 4-річному — 25-30 хв., у 5-річному до 35 хв [2, с. 137].

З дітьми дошкільного віку доцільно використовувати різні види фізичної активності: загально-розвиваючі вправи, рухливі ігри, ранкову гімнастику та гімнастику пробудження, плавання, йогу, дихальні вправи, туристичні походи,

катання на велосипеді, самокаті, роликах та різноманітні здоров'язбережувальні технології. Фізична культура має стати обов'язковою частиною життя дитини. Діти дошкільного віку повинні активно рухатися щонайменше 3 години на день. Розподіл фізичної активності має бути рівномірним протягом дня: зранку рекомендується залучати дітей до ранової гімнастики; вдень потрібно використовувати заняття з фізичної культури, активні рухливі ігри, прогулянки на свіжому повітрі із використання активних елементів (катання на велосипеді, самокаті, біг, стрибки тощо), фізкультурні хвилинки між іншими видами діяльності; увечері для зменшення нервового збудження перед сном можна використовувати спокійні прогулянки на свіжому повітрі, дитячу йогу, ігри на розвиток координації, а також релаксаційні та дихальні вправи перед сном.

Фізична культура є невід'ємною складовою гармонійного розвитку дитини. Вона не лише зміцнює здоров'я, а й сприяє всебічному розвитку дітей дошкільного віку, допомагаючи їм бути активними, впевненими та соціально адаптованими. Важливо змалку привчати дітей до фізичної активності, щоб виховати покоління, яке матиме позитивне ставлення до фізичної культури та розумітиме необхідність ведення активного способу життя.

Список літератури

1. Максимова О.О. Валеологічна освіта дітей дошкільного віку (теоретико-методичні засади): навч.-метод. посіб. Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І.Франка, 2018. 213 с.

УДК 378.091

Чорноус В. П.

кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри суспільно-гуманітарних наук
КЗВО “Рівненська медична академія”

ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ МАЙБУТНІХ МЕДИЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ ЛАТИНСЬКОЇ МОВИ

Формування професійної компетенції майбутніх медичних працівників є ключовим завданням сучасної медичної освіти. Одним із важливих аспектів цього процесу є вивчення латинської мови, яка відіграє фундаментальну роль у засвоєнні медичної термінології, наукових текстів та міждисциплінарної комунікації.

Латинська мова в медицині є не лише засобом фахового спілкування, а й інструментом формування логічного мислення, аналітичних здібностей і здатності до систематизації знань. Оскільки сучасна медицина є глобальною наукою, уніфікація термінології на основі латини дозволяє забезпечити якісне

спілкування між фахівцями з різних країн. Важливість латинської мови в освіті медичних фахівців зумовлена її використанням у міжнародних стандартах, медичній документації, наукових публікаціях і фармакології. Саме тому ефективне засвоєння латинської мови є невід’ємною складовою підготовки висококваліфікованих медичних працівників.

Вивчення значення латинської мови у формуванні професійної компетенції майбутніх медиків розглядається у працях багатьох науковців. Дослідники зазначають, що латинська мова ще з часів Гіппократа та Галена стала основою для медичної термінології. У середньовічних університетах вона була основною мовою науки, а її вплив зберігся до сьогодні.

Багато праць науковців присвячено різним аспектам вивчення латинської мови. Так, методичним аспектам викладання латинської мови присвячено праці Й. Кобіва, Н. Кацман; теоретичне обґрунтування та практичне використання в навчанні граматики класичних мов розкрито у Л. Звонської-Денисюк та В. Шовкового; особливості методики латинської мови як спеціальної мови медицини вивчала О. Беляєва; компетентісний підхід у сучасній освіті опрацьовували І. Козубовська, О. Пометун та інші вчені.

Сучасні дослідження показують, що інтерактивні методи навчання, мультимедійні технології та спеціалізовані програми сприяють кращому засвоєнню латинської мови студентами. Зокрема, ефективність таких методів підтверджують роботи, опубліковані в українських та міжнародних наукових журналах.

У статтях провідних фахівців підкреслюється роль латини в медичних спеціальностях: вона є основою для правильного використання термінології, фармакології, діагностичних методик і лікарських призначень.

Мета дослідження є визначити роль латинської мови у формуванні професійної компетенції майбутніх медичних працівників та розробити рекомендації щодо її ефективного викладання.

Завдання дослідження:

1. Проаналізувати значення латинської мови для медичної термінології.
2. Оцінити сучасні методи викладання латини у медичних закладах освіти.
3. Визначити, як знання латинської мови впливає на успішність професійної діяльності майбутніх медиків.
4. Дослідити перспективи вдосконалення методики викладання латинської мови.

Професійно-комунікативна компетентність розглядається як сукупність знань про спілкування в різноманітних умовах та з різними комунікантами, а також уміння їх ефективного застосування у конкретному спілкуванні в ролі адресанта і адресата. Сформованість цієї якості у майбутніх лікарів передбачає володіння мовленнєвими уміннями й навичками, необхідними для спілкування, сукупність знань про норми й правила ведення комунікації [2, с. 51].

Професійно-комунікативна компетентність майбутніх медичних працівників передбачає позитивне ставлення до професії, схильність та інтерес до неї, бажання вдосконалювати свою підготовку, задовольняти матеріальні й духовні потреби (людяність, працелюбність, чесність, чуйність, патріотичність), які реалізуються в межах своєї професії [3].

Професійно-комунікативна компетентність є невід’ємною частиною професійної діяльності індивіда, бо саме вона відображає особистісні якості та властивості фахівця, за допомогою яких він самостійно й ефективно реалізовує завдання професійної діяльності, в тому числі ті, що пов’язані з діями інших людей. Сформованість цієї компетентності у фахівця свідчить про його теоретичну та практичну готовність до здійснення ефективної професійної діяльності в певній галузі [3].

Методичні підходи до викладання латини у медичних закладах. Сучасні методи включають:

- класичний підхід – вивчення граматики, лексики, практичних завдань.
- інтерактивний підхід – використання аудіо- та відеоматеріалів, тестових завдань, мобільних додатків.
- комунікативний підхід – інтеграція латинської мови у клінічну практику через використання термінів у реальних ситуаціях.

Знання латинської мови дозволяє майбутнім медичним працівникам:

- правильно інтерпретувати медичні терміни;
- ефективно використовувати латинські скорочення в документації;
- читати наукові статті та дослідження; уникати помилок у медичних призначеннях.

Латинська мова відіграє ключову роль у формуванні професійної компетенції майбутніх медиків. Її вивчення сприяє глибшому розумінню медичних термінів, підвищенню рівня медичної освіти та ефективній комунікації у міжнародній науковій спільноті. Зважаючи на сучасні виклики, вдосконалення методики викладання латинської мови є необхідною умовою підготовки висококваліфікованих фахівців. Розвиток інтерактивних методів навчання, застосування цифрових технологій та міждисциплінарний підхід дозволять зробити вивчення латини більш ефективним і доступним для студентів-медиків.

Список літератури

1. Гуменна І. Комунікативна компетентність як одна із складових професійної культури майбутніх лікарів. Науковий вісник Ужгородського національного університету. 2013. Вип. 29. С. 42–45.
2. Пиріг Л.А. Медицина і українське суспільство: зб. мед. пр. Київ. 1998. 472 с.
3. Шломенко О. Б. Про професійно-комунікативну компетентність сучасного фахівця [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.rusnauka.com/35>

УДК 821.161.1-3

Ротова Н. В.

к. філол. н., доцент

доцент кафедри краєзнавчо-туристичної роботи,
соціальних і гуманітарних наук

ННІ “Українська інженерно-педагогічна академія”
Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна

ЛІНГВОДИДАКТИЧНІ АСПЕКТИ НАВЧАННЯ ЧИТАННЯ НА РІЗНИХ ЕТАПАХ ВИВЧЕННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ЯК ІНОЗЕМНОЇ

Навчання читання як виду мовної діяльності є одним із найважливіших завдань професійної підготовки іноземних студентів, які навчаються українською мовою. Читання виступає важливою умовою та засобом формування у здобувачів вищої освіти комунікативної компетентності: удосконалює лексико-граматичні знання, розширює словниковий запас, сприяє розвитку усного та писемного мовлення. Вивчення науково-навчальної та спеціальної літератури сприяє введенню іноземних студентів у світ майбутньої професії, а вміння читати правильно, відповідно до комунікативної настанови, користуватися різними видами читання стає фундаментальною основою набуття необхідних знань за спеціальністю, що врешті-решт визначає результативність навчання іноземців в українському ЗВО.

Проблема навчання читання перебуває в колі наукових інтересів багатьох українських дослідників, а саме: С. Бузько, Н. Гез, А. Горбунової, В. Горець, А. Драча, І. Дроздової, З. Кличнікової, Л. Колток, Л. Лазаренко, В. Острогорського, Є. Рунової, Н. Станкевич, Г. Швець, Н. Щербакової, М. Яковлевої тощо. Основним напрямом у вивченні іноземних мов у неможливому ЗВО слід вважати формування навичок читання спеціальної літератури та бесіди за фахом. Чим ґрунтовніше опрацьовується здобувачами вищої освіти автентичний текст, чим більше використовується різноманітних тренувальних стратегій, тим скоріше формуються навички декодування текстів, тим вище рівень автоматичного впізнавання слів, словосполучень, тим вище швидкість читання та легше створюються та вдосконалюються інші навчальні навички та вміння [1, с. 41].

Однак під час навчання іноземних студентів цьому виду мовної діяльності педагоги традиційно зустрічаються з труднощами, головним чином лінгводидактичного характеру. Більшість із них пов'язані з несформованістю

комунікативно-мовленнєвих умінь, необхідних для сприйняття та обробки інформації, що отримується в процесі читання, що особливо гостро проявляється на початкових етапах навчання. Результатом цього стають:

- зосередженість на технічній стороні читання на шкоду розумінню;
- погляд на текст виключно як на об'єкт лінгвістичного аналізу, який служить меті вивчення граматики та поповнення словникового запасу;
- страх текстів значного обсягу;
- прагнення пояснити проблеми в розумінні змісту тексту великою кількістю незнайомих слів тощо.

У таких умовах процес читання перетворюється на малоцікаве, пов'язане з подоланням труднощів, зокрема психофізіологічного характеру, заняття, що надалі може стати серйозною перешкодою на шляху іноземних студентів до мовного та професійного розвитку. Щоб цього не сталося, навчання іноземців читання з першого дня має бути спрямоване на розширення їх можливостей у розумінні мовних моделей, які носії української використовують для вираження різних значень, смислів, інтенцій [2, с. 195].

Увага педагога має бути зосереджено як на методичних, так і на лінгводидактичних аспектах цього виду мовної діяльності. На початкових етапах вивчення української мови як іноземної головним у навчанні читання є сприйняття друкованого тексту, його озвучення та розуміння. Проте здобувачі вищої освіти повинні не лише навчитися розпізнавати основні частини висловлювання (слово, словосполучення, речення), а й опанувати лексико-грамматическими знаннями обсягом, необхідному для розуміння наукових текстів. До того ж, уже на цьому етапі усвідомлення граматичних явищ має бути доведено до такого стану, щоб впізнавання мало автоматизований характер і надалі змогло забезпечити функціонування механізму ймовірного прогнозування. Найбільш важливими лінгводидактичними відомостями на цьому етапі є: сприйняття та правильне виголошення друкованого слова; впізнавання окремих компонентів слова (кореня, префікса, суфікса тощо); оволодіння необхідними словотвірними моделями; розуміння частин мови та характерних для них граматичних категорій; знайомство з лексикою сучасної української; лексична та граматична сполучуваність слів.

Отже, методично грамотно організована робота над змістом тексту, що читається, сприятиме усвідомленню іноземними читачами позитивної ролі лінгводидактичної системи української мови в задоволенні своїх комунікативно-пізнавальних потреб і створить умови для формування в них необхідних мовних умінь і мовних навичок.

Список літератури

1. Ротова Н. В. Навчання української мови як іноземної в полінаціональних та мононаціональних студентських групах інженерних та інженерно-педагогічних

спеціальностей: пріоритетні методи та специфічні особливості / Н. В. Ротова // Проблеми інженерно-педагогічної освіти : зб. наук. пр. / Укр. інж.-пед. акад. - Харків, 2023. - № 80. - С. 35-45.

2. Ротова Н.В. Особливості застосування лінгвістичного моделювання в процесі викладання української мови іноземним здобувачам вищої освіти інженерних та інженерно-педагогічних спеціальностей / Н. В. Ротова // Проблеми інженерно-педагогічної освіти : зб. наук. пр. / Укр. інж.-пед. акад. - Харків, № 83 (2024). С. 187-201.

УДК 811.14'06

Столярова А. А.

к. філол. н., доцент,

доцент кафедри англійської філології та міжкультурної комунікації

Навчально-наукового інституту філології,

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

ДОВКІЛЛЄВА ПРОБЛЕМАТИКА У ГРЕЦЬКИХ ІНТЕРНЕТ-ВИДАННЯХ

У 2-й половині ХХ ст. згубні наслідки впливу людської діяльності на довкілля стало неможливо ігнорувати, з огляду на що питання збереження навколишнього середовища почали активно висвітлюватися у ЗМІ індустріально розвинених країн. У результаті зародилася нова галузь журналістики – екологічна журналістика. У наш час внаслідок процесів глобалізації, появи нових технологій (інтернет) і засобів передачі інформації (соціальні мережі, блоги) про екологічні проблеми почали писати в багатьох країнах, проте рівень розвитку екожурналістики в різних країнах є неоднаковим. У межах цього дослідження ми поставили перед собою мету розглянути специфіку висвітлення довкіллевої проблематики у восьми найпопулярніших грецьких інтернет-виданнях ([1], [2], [3], [4], [5], [6], [7], [8]), вивчити тематичні та жанрово-стилістичні особливості відповідних публікацій і пояснити встановлені закономірності. Матеріалом слугували тексти 70-ти публікацій природоохоронної тематики, дібрані зі згаданих електронних ресурсів Греції за період з початку лютого до початку березня 2025 р.

Проведене дослідження продемонструвало, що екологічна журналістика в Греції лише починає формуватися. Більшість публікацій, присвячених глобальним питанням (кліматичній зміні, енергетичному переходу), становлять передруки закордонних матеріалів. Лише публікації, присвячені місцевим проблемам (лісовим пожежам, забрудненню морів пластиком, впливу туризму

на екологію тощо), є автентичними. Водночас відсоток таких автентичних матеріалів є відносно невеликим. Нами встановлено, що лише незначна частка досліджуваних інтернет-видань мають рубрику, присвячену проблемам довкілля. У *Кафімеріні* [1], *Зугла* [2] та *Прото Фема* [3] вона має назву *Περιβάλλον* (Довкілля), а в *Ιεφίμερίδα* [8] – *Green* (Зелений світ). Решта ж ресурсів спорадично публікують матеріали екологічної тематики в інших рубриках. Відсутність у значному числі видань окремої довкіллевой рубрики свідчить про те, що редактори не поспішають привертати увагу читачів до екологічних питань і про те, що вони не мають змоги регулярно наповнювати таку рубрику відповідними публікаціями через брак фахівців у галузі екологічної журналістики.

Про незрілість екологічної журналістики в Греції свідчить і жанрова бідність публікацій. Переважна більшість матеріалів належить до інформаційних жанрів. Це розширені новинні замітки, інформаційні кореспонденції та звіти природоохоронних організацій, тоді як репортажів та інтерв'ю доволі мало. Цю особливість пояснюємо двома причинами. По-перше, домінуючі в грецькій екологічній журналістиці інформаційні жанри є найменш затратними: вони лаконічні та не потребують від журналіста ані глибокого аналізу причинно-наслідкових зв'язків, ані перебування на місці подій. З таким завданням може впоратися і журналіст загального профілю.

Стилістичні особливості грецьких публікацій екологічної тематики зумовлено їх жанровою специфікою. Основу текстів становить загальновживана лексика, проте трапляються і загальнозрозумілі наукові терміни, що стали невід'ємною частиною екологічного дискурсу: *φαινόμενο του θερμοκηπίου*, *κλιματική αλλαγή*, *παγκόσμια θέρμανση*, *υπερθέρμανση του πλανήτη*, *ενεργειακή μετάβαση*, *ανακύκλωση*, *μηδενικά απόβλητα*, *ανθρακικό αποτύπωμα*, *οικολογική συνείδηση*, *πράσινο μέλλον* тощо.

Іншою властивістю цих текстів є широке використання газетної фразеології: *θέτω τον θεμέλιο λίθο*, *μειώνω την εξάρτηση της χώρας από ...*, *δήλωνω ρητά ότι ...*, *επιδιώκω το πράσινο μέλλον* та ін.

Офіційний тон та відстороненість у подачі інформації досягається за рахунок активного вживання форм пасивного стану дієслів та віддієслівних іменників:

Το Zero Waste Project κατέληξε να χρησιμοποιηθεί ακόμη και ως μέσο εξωτερικής πολιτικής, που θα υποστηριχθεί από τις διπλωματικές αποστολές της Τουρκίας σε όλο τον κόσμο για να υπογραμμίσει τη δέσμευσή της για την καταπολέμηση της κλιματικής κρίσης.

Η εκστρατεία ... θα “αποτρέψει την ανεξέλεγκτη σπατάλη” με την αποτελεσματική συλλογή του πλαστικού και την ανακύκλωσή του, με αποτέλεσμα έναν “βιώσιμο κόσμο για τις μελλοντικές γενιές” [8, 25.02.25].

Синтаксична будова аналізованих публікацій є характерною для книжно-офіційного стилю: у текстах переважають довгі складнопідрядні речення з великою кількістю однорідних членів:

Σε μια περίπτωση, οι δημοσιογράφοι παρατήρησαν πώς μια πλαστική σακούλα που παραδόθηκε σε έναν κάδο ανακύκλωσης έξω από ένα κατάστημα franchise της Tesco, δρομολογήθηκε 80 μίλια από το Λονδίνο στην πόλη-λιμάνι του Χάργουιτς, από εκεί με πλοίο στην Ολλανδία, στη συνέχεια με φορτηγό στην Πολωνία, πριν τελικά σταλεί 2.000 μίλια νότια, στα περίχωρα των Αδάνων, όπου βρέθηκε σε μια βιομηχανική αυλή στοιβαγμένη με τόνους άλλων ευρωπαϊκών σκουπιδιών [8, 25.02.25].

На основі проведеного дослідження можемо зробити висновок про те, що проаналізовані нами інформаційні жанри не є вдалим вибором для пропагування екологічного руху в Греції. Їхній сухий та відсторонений тон з наведенням великої кількості цифр (особливо у звітах природоохоронних організацій) є недоречним у неспеціалізованих виданнях, оскільки не сприяє формуванню зацікавленості широкої аудиторії довкіллевою тематикою та залученню читачів до вирішення екологічних проблем.

Список літератури

1. Καθημερινή. URL: www.kathimerini.gr (дата звернення: 12.03.2025)
2. Ζούγκλα. URL: www.zougla.gr (дата звернення: 12.03.2025)
3. Πρώτο Θέμα. URL: www.protothema.gr (дата звернення: 12.03.2025)
4. Τα Νέα. URL: www.tanea.gr (дата звернення: 12.03.2025)
5. Έθνος. URL: www.ethnos.gr (дата звернення: 12.03.2025)
6. Αυγή. URL: www.avgi.gr (дата звернення: 12.03.2025)
7. Το Βήμα. URL: www.tovima.gr (дата звернення: 12.03.2025)
8. Ιεφημερίδα. URL: www.iefimerida.gr (дата звернення: 12.03.2025)

СЕКЦІЯ 4
SECTION 4

МІЖНАРОДНІ ВІДНОСИНИ
INTERNATIONAL RELATIONS

УДК 336

Рева С. І.

здобувачка вищої освіти,

Науковий керівник:

Тюріна Д. М.

к. пед. н., доцент,

Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна

**ФІНАНСОВІ ТЕХНОЛОГІЇ ТА ЇХНІЙ ВПЛИВ НА БАНКІВСЬКИЙ СЕКТОР:
АДАПТАЦІЯ, КОНКУРЕНЦІЯ, ПЕРСПЕКТИВИ**

Сучасна економіка переживає період активних змін, пов'язаних із цифровізацією та впровадженням новітніх технологій. Одним із найбільш динамічних секторів, що трансформує глобальну фінансову систему, є фінансові технології (FinTech). Вони дозволяють не лише підвищити швидкість та зручність фінансових операцій, а й докорінно змінюють взаємодію між бізнесом, державою та споживачами.

В останнє десятиліття FinTech став не просто доповненням до традиційних банківських послуг, а повноцінною альтернативою класичній фінансовій системі. Країни з розвиненою цифровою інфраструктурою активно впроваджують фінтех-рішення, тоді як держави, що розвиваються, використовують ці технології для покращення доступу до фінансових послуг. Водночас, попри значний прогрес у розвитку фінансових технологій, відкритими залишаються питання безпеки, регуляторного контролю та довгострокового впливу цифрових фінансів на глобальні ринки.

Дослідженню фінансових технологій значну увагу приділив Тома Філіппон, який у своїй роботі “The FinTech Opportunity” (2016) аналізує ефективність фінансових послуг та роль FinTech у зниженні транзакційних витрат [2]. Автор доводить, що інноваційні фінансові технології сприяють скороченню посередництва у традиційних банківських операціях, що, своєю чергою, зменшує витрати для споживачів і підвищує рівень фінансової інклюзії. У своїх висновках Філіппон зазначає, що FinTech має значний потенціал для оптимізації глобальної фінансової системи, проте подальше дослідження потребують питання регуляторних викликів та ризиків, пов'язаних із цифровізацією фінансового сектору.

Проте, не зважаючи на вагомий внесок цього дослідження, залишається низка нерозв'язаних питань. Важливо зазначити, що у роботі автора не було

здійснено комплексного аналізу впливу фінансових технологій на регуляторну політику держав та стратегії адаптації традиційних фінансових установ до цифрових викликів. Крім того, дослідження Філіппона зосереджується переважно на розвинених економіках, тоді як у країнах, що розвиваються, FinTech може мати інші механізми впливу та бар'єри для впровадження [2]. Таким чином, у цьому дослідженні акцент зроблено на подальшому аналізі ролі FinTech в розвитку цифрової економіки, особливо у контексті нових викликів, пов'язаних із кібербезпекою, регулюванням та впливом штучного інтелекту на фінансові сервіси.

Метою даного дослідження є аналіз ключових напрямів розвитку фінансових технологій та їхнього впливу на сучасну економіку. Особливу увагу приділено питанням фінансової інклюзії, регуляторної політики та ризиків цифровізації фінансового сектору.

Фінансові технології (FinTech) у банківському секторі — це сукупність інноваційних цифрових рішень, які використовуються для автоматизації, оптимізації та покращення фінансових послуг і операцій. Вони охоплюють широкий спектр інструментів — від мобільного банкінгу, онлайн-кредитування, електронних гаманців до використання штучного інтелекту, блокчейн-технологій і хмарних сервісів. У банківській сфері FinTech сприяє підвищенню ефективності внутрішніх процесів, скороченню витрат, розширенню клієнтської бази та створенню нових каналів взаємодії зі споживачами. Завдяки впровадженню фінансових технологій банки переходять від традиційної моделі обслуговування до цифрової, де ключову роль відіграють швидкість, доступність та персоналізація послуг [1; 3].

З огляду на стрімкий розвиток фінансових технологій та їхнє зростаюче значення в банківському секторі, доцільним є комплексний аналіз їхніх сильних і слабких сторін. Розуміння переваг дозволяє оцінити потенціал FinTech для модернізації фінансових послуг, тоді як виявлення недоліків допомагає врахувати можливі ризики та виклики, пов'язані з їх впровадженням. У таблиці 1 узагальнено основні переваги та недоліки використання фінансових технологій у сучасній економіці.

Отже, фінансові технології відкривають значні можливості для трансформації банківського сектору, сприяючи підвищенню ефективності, доступності та інноваційності фінансових послуг. Водночас впровадження FinTech супроводжується низкою викликів, зокрема у сфері безпеки, регулювання та технологічної адаптації. Тому для досягнення максимального ефекту необхідний збалансований підхід, що поєднує розвиток інновацій з посиленням захисних та нормативних механізмів.

Таблиця 1

Переваги та недоліки використання фінансових технологій у сучасній економіці

Переваги	Недоліки
Підвищена доступність фінансових послуг. Зниження транзакційних витрат. Прискорення фінансових операцій. Можливість дистанційного банкінгу. Оптимізація управління фінансами за допомогою ШІ. Розширення фінансової інклюзії. Зменшення ролі посередників у фінансових операціях. Гнучкість та інноваційність у фінансовому секторі. Зменшення бюрократичних процедур у фінансових операціях. Можливість використання блокчейн-технологій для підвищення прозорості. Розширення доступу до фінансових послуг у віддалених регіонах. Гнучкість у створенні персоналізованих фінансових рішень. Зменшення витрат на обслуговування клієнтів завдяки автоматизації. Інтеграція фінансових послуг із цифровими платформами (маркетплейсами, соцмережами). Зручність мобільного банкінгу та безконтактних платежів. Збільшення швидкості кредитування завдяки автоматизованим системам оцінки ризиків.	Високі ризики кібербезпеки. Недостатнє регулювання та правова невизначеність. Потенційна нестабільність ринку через цифрові активи. Залежність від технологічної інфраструктури. Високий рівень шахрайства та кібератак. Ризики втрати персональних даних. Конкуренція з традиційними банками, що може призвести до їх скорочення. Нерівномірний рівень впровадження FinTech у різних країнах. Складність регуляторного контролю через швидкий розвиток технологій. Відсутність гарантій захисту споживачів у разі збою або хакерської атаки. Можливі технічні збої, що впливають на доступність фінансових послуг. Залежність користувачів від цифрових навичок та технологічної грамотності. Нестача єдиних стандартів у регулюванні фінансових технологій у різних країнах. Ризики для традиційного банківського сектору через конкуренцію з FinTech-компаніями. Можливість використання FinTech для фінансових махінацій та відмивання грошей. Зростання ризиків втрати довіри до цифрових фінансових платформ у разі криз.

Джерело: розроблено автором за даними [1; 2; 3].

Підсумовуючи вищесказане, варто зазначити, що фінансові технології є ключовим драйвером змін у глобальній економіці. Вони сприяють підвищенню доступності фінансових послуг, покращенню конкурентного середовища та впровадженню інноваційних підходів до управління фінансами. Водночас, аналіз отриманих результатів свідчить про те, що подальше дослідження фінансових технологій має бути зосереджене на вивченні регуляторних викликів, кібербезпеки та довгострокового впливу цифровізації на стабільність фінансових ринків.

Список літератури

1. Gomber P., Koch J.-A., Siering M. Digital Finance and FinTech: Current Research and Future Research Directions. Volume 87, pages 537–580, (2017). URL: <https://link.springer.com/article/10.1007/s11573-017-0852-x>.
2. Philippon T. The FinTech Opportunity. NBER Working Paper No. 22476. August 2016. URL: <https://www.nber.org/papers/w22476>.
3. Zetsche D. A., Buckley R. P., Arner D. W., Barberis J. N. From FinTech to TechFin: The Regulatory Challenges of Data-Driven Finance. 2017. URL: <https://ssrn.com/abstract=2959925>.

СЕКЦІЯ 5

SECTION 5

УПРАВЛІННЯ ТА АДМІНІСТРУВАННЯ (ОБЛІК І
ОПОДАТКУВАННЯ; ФІНАНСИ, БАНКІВСЬКА СПРАВА,
СТРАХУВАННЯ ТА ФОНДОВИЙ РИНОК; МЕНЕДЖМЕНТ;
МАРКЕТИНГ; ПІДПРИЄМНИЦТВО ТА ТОРГІВЛЯ)
MANAGEMENT AND ADMINISTRATION (ACCOUNTING AND
TAXATION; FINANCE, BANKING, INSURANCE AND STOCK MARKET;
MANAGEMENT; MARKETING; BUSINESS AND TRADE)

УДК 338.2

Акулюшина М. О.

к.е.н., доцент,

доцент кафедри менеджменту,

Національний університет “Одеська політехніка”

Павленко А. В.

здобувач вищої освіти кафедри менеджменту,

Національний університет “Одеська політехніка”

ПЛАНУВАННЯ ЗАХОДІВ ЩОДО ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ ВИРОБНИЧИХ ПІДПРИЄМСТВ В СУЧАСНИХ УМОВАХ ГОСПОДАРЮВАННЯ

У сучасних умовах господарювання виробничі підприємства стикаються з численними викликами, зумовленими динамічними змінами економічного середовища, глобальною конкуренцією, нестабільністю ринків та необхідністю впровадження інноваційних технологій. Ефективне функціонування підприємств залежить від здатності керівників і стратегів розробляти й впроваджувати заходи, спрямовані на підвищення продуктивності, оптимізацію ресурсів і покращення управлінських рішень.

Планування таких заходів набуває особливої значущості, оскільки воно дозволяє підприємствам адаптуватися до змін зовнішнього середовища, підвищувати конкурентоспроможність і забезпечувати стійкий розвиток. Враховуючи сучасні виклики, дослідження ефективних підходів до планування заходів щодо підвищення продуктивності виробничих підприємств є надзвичайно важливим як для наукової спільноти, так і для практиків бізнесу.

Дотримуючись визначення поняття “ефективності”, наданого дослідниками Левчуком та Кривов’язюком [3], які вбачають у понятті здатність досягнення потрібних результатів та підвищення результативності за умови однакового обсягу витрат, можна сформулювати низку заходів, направлених на підвищення ефективності та надати алгоритм планування [1].

Перш за все, необхідно визначити необхідний напрямок підвищення ефективності діяльності. Так, можна виділити чотири основні напрями

управління ефективністю, зокрема управління ресурсами, що підвищує ефективність управління всіма видами ресурсів підприємства, управління технологіями, який фокусується на технологіях виробництва, управління організацією виробництва, який звертає увагу на організаційним аспект діяльності, та управління якістю, який спрямований на підвищення якості продукції [4].

Так, одним з найбільш ефективних та універсальних заходів виступатиме реформування системи показників ефективності, яка відповідатиме наступним принципам:

- відображення показників витрат ресурсів;
- виявлення недоліків, малоефективних та дублюючих процесів;
- забезпечення виконання інформативної функції;
- надання кожному показнику чітких правил інтеграції значень [4].

Побудова або реформування системи показників за такими принципами зробить процес прийняття не тільки стратегічних, а й локальних рішень простіше, надасть достовірну інформацію щодо показників виробничим спеціалістам та забезпечить об'єктивну оцінку ефективності [3, с. 155].

Окрім зазначеного, можна звернути увагу на такий аспект діяльності підприємства, як управління ресурсами. Основою будь-якого плану з оптимізації часто виступають заходи саме з оптимізації витрат та перегляд ресурсної політики [3, с. 156].

Можливим напрямком підвищення ефективності діяльності також є перегляд системи якості та застосування інноваційних підходів в напрямку управління якістю.

Одним з таких підходів виступає концепція загального управління якістю – Total Quality Management – TQM. Концепція фокусується на споживачі та його інтересах [2]. Так, концепція передбачає постійне вдосконалення організації та усіх аспектів її діяльності.

Маючи сформовані напрями та заходи підвищення ефективності необхідно також сформувати план їх здійснення. Так, початковими етапами планування стануть постановка цілей та збір та аналіз інформації. Цей етап включатиме аналіз тенденцій розвитку галузі та ринку, аналіз можливих ризиків, аналіз технічних можливостей, ресурсів та операцій підприємства та аналіз існуючої стратегії маркетингу, ціноутворення та каналів збуту.

Наступний етап планування складатиметься з надання оцінки тривалості та обсягів, розробка плану заходів з реалізації, формування кошторису та загального плану виконання. Завершальним етапом є визначення ключових показників успішності проекту з реалізації запланованих заходів [5, с. 189].

Таким чином можна зазначити, що у сучасних складних умовах господарювання виробничі підприємства потребують більш ефективних

підходів до управління ресурсами, оптимізації виробничих процесів та впровадження інноваційних технологій. Це зумовлено зростаючою глобальною конкуренцією, нестабільністю ринкової кон'юнктури та необхідністю адаптації до швидких змін зовнішнього середовища.

Дослідження доводить, що підвищення ефективності діяльності підприємств можливе за рахунок комплексного планування заходів у чотирьох основних напрямках: управління ресурсами, технологіями, організацією виробництва та якістю продукції. Зокрема, реформування системи показників ефективності, що відповідатиме принципам об'єктивності, інформативності та інтегрованості, сприятиме прийняттю обґрунтованих рішень на стратегічному та операційному рівнях.

Також важливим аспектом є оптимізація витрат, що дозволяє підприємствам підвищувати продуктивність без значного збільшення ресурсних вкладень. Використання сучасних концепцій, таких як Total Quality Management (TQM), допомагає впроваджувати підхід до безперервного вдосконалення виробничих і управлінських процесів, орієнтуючись на потреби споживачів.

Важливим етапом підвищення ефективності є розробка чіткого плану реалізації заходів, що включає аналіз галузевих тенденцій, оцінку ризиків, розробку кошторису та визначення ключових показників успіху. Саме комплексний підхід до планування дозволить підприємствам не лише зберігати конкурентні позиції, а й забезпечувати стійкий розвиток у довгостроковій перспективі.

Список літератури

1. Афанасенко М. А., Пухленко В. В., Продіус О. І. Стратегічні напрями підвищення ефективності діяльності торговельного підприємства в умовах воєнного стану. *Економіка та суспільство*. 2024. № 63. <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/4194>
2. Лозова Т. М. Сучасні аспекти управління якістю товарів. *Entrepreneurship and Trade*. 2023. № 35. <https://doi.org/10.32782/2522-1256-2023-35-04>
3. Марценюк О.В., Давидюк В., Ружицька К. Фактори підвищення ефективності діяльності підприємства в сучасних умовах господарювання. *Причорноморські економічні студії*. № 81. 2023. С. 154-157. http://pev.kpu.zp.ua/journals/2018/6_11_uk/30.pdf
4. Нечипорук А. А., Таранич О. В. Управління ефективністю виробничої діяльності підприємства: сутність та значення. *Економіка та суспільство*. 2023. № 56. <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-56-161>
5. Тюха, І. В. Планування підвищення ефективності діяльності підприємства. *Вісник Волинського інституту економіки та менеджменту*. 2019. № 23. С. 187-195. <https://dspace.nuft.edu.ua/items/f48b4470-e3e2-4d2a-94c8-3a8dff3b9210>

УДК 657

Сук П. Л.

д. е. н., професор, професор кафедри обліку і оподаткування,
Відокремлений підрозділ Національного
університету біоресурсів і природокористування
України “Ніжинський агротехнічний інститут”, м. Ніжин

ВИКОРИСТАННЯ МЕТОДУ РОЗПОДІЛУ ВИТРАТ МАЙБУТНІХ ПЕРІОДІВ НА ОСНОВІ НЕПРЯМИХ ПОДАТКІВ І ЗБОРІВ

Щоб нарощувати обсяги виробництва продукції (товарів, робіт, послуг) підприємства повинні споживати витрати.

Особливим видом витрат, що включаються у фінансові результати не у періоді виникнення, а у наступних періодах, є витрати майбутніх періодів (далі – ВМП).

Для віднесення ВМП у послідовні періоди застосовують спеціальні методи. Їх існує різна кількість. Зокрема, розподіл ВМП у подальші періоди можна здійснювати за методом на основі непрямих податків і зборів.

Непрямі податки – податки на продаж, з обігу, на додану вартість, на продаж цінних паперів, на переказ коштів за кордон, на дарування і успадкування, на передачу власності, на матеріально-технічні запаси та обладнання, на монопольне право та привілеї, а також акцизи, гербові збори, прикордонні збори та всі інші податки (збори), крім прямих податків і податків з імпорту [1].

Непрямі податки і збори включаються у ціну товару і залежать від обсягу його реалізації. Покупець, придбаваючи товар сплачує непрямі податки і збори продавцю, а він ці податки і збори перераховує у бюджет.

У старій формі № 2 Звіту про фінансові результати відображався дохід (виручка) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг), непрямі податки, інші вирахування з доходу і чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг).

Для непрямих податків і зборів передбачались окремі статті: “Податок на додану вартість” (код рядка 015), “Акцизний збір” (код рядка 020), та вільний рядок для інших зборів або податків з обороту (код рядка 025) [2].

У формі № 2 Звіту про фінансові результати (Звіту про сукупний дохід), що використовується тепер наводиться лише чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг). Щоб його обрахувати треба з доходу від реалізації продукції, товарів, робіт, послуг (у тому числі платежів від оренди об’єктів інвестиційної нерухомості) вирахувати надані знижки, вартість повернутих раніше проданих товарів, доходів, що за договорами належать комітентам (принципалам тощо), та податків і зборів [3; 4].

Відповідно до видів непрямих податків і зборів можна створювати різні методи розподілу ВМП, як-то на основі: 1) податку на додану вартість; 2) акцизного податку; 3) інших зборів або податків з обороту тощо.

Річна сума розподілу ВМП за методом на основі непрямих податків і зборів підраховується як добуток суми розподілу ВМП та коефіцієнту розподілу ВМП, який визначається діленням непрямих податків і зборів за відповідні періоди на плановий обсяг непрямих податків і зборів за увесь період.

Аллокацію (від англ. *allocation* – розподіл, розміщення) ВМП за методом на основі непрямих податків і зборів здійснюють за такими формулами:

$$PCPBM\text{П} = CPBM\text{П} \times KPBMP,$$

де: PCPBMП – річна сума розподілу ВМП; CPBMП – сума розподілу ВМП; KPBMP – коефіцієнт розподілу ВМП.

$$KPBMP = ON\Pi\text{З} : PON\Pi\text{З},$$

де ON\Pi\text{З} – плановий або фактичний обсяг непрямих податків і зборів за окремі періоди; PON\Pi\text{З} – плановий обсяг непрямих податків і зборів за увесь період.

Розподіл ВМП за методом на основі непрямих податків і зборів можна визначити за іншим варіантом:

$$PCPBM\text{П} = ON\Pi\text{З} \times KPBMP,$$

$$KPBMP = CPBM\text{П} : PON\Pi\text{З}.$$

Виконувати розподіл ВМП за методом на основі непрямих податків і зборів можна двома способами: 1) із первісної (початкової) суми ВМП; 2) із залишкової (поточної) суми ВМП.

Висновки. Робити ессаймент (від англ. *assignment* – розподіл) ВМП можна за методом на основі непрямих податків і зборів.

Непрямі податки і збори розраховуються із вартості товарів і послуг і разом із ними складають ціну продажу, яку покупець оплачує продавцю. При цьому у продавця товарів і послуг виникає зобов'язання сплатити непрямі податки і збори в бюджет.

До непрямих податків і зборів включається податок на додану вартість, акцизний податок, мито, податок з продажу, податок з обороту, фіскальна монополія, гербовий збір та інші збори і податки з обороту.

За видами непрямих податків і зборів можна застосовувати окремі методи розподілу ВМП, зокрема на основі: 1) податку на додану вартість; 2) акцизного податку; 3) інших зборів або податків з обороту і т. д.

При розподілі ВМП за методом на основі непрямих податків і зборів можна застосовувати два способи: 1) із первісної (початкової) суми ВМП; 2) із залишкової (поточної) суми ВМП.

Список літератури

1. Непрямі податки. (22 вересня 2023). Вилучено з : https://uk.wikipedia.org/wiki/Непрямі_податки.

2. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 3 “Звіт про фінансові результати” (Наказ Міністерства фінансів України). № 87. (1999). (втратив чинність на підставі Наказу Міністерства фінансів України). № 73. (2013). Вилучено з : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0397-99#Text>.

3. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 “Загальні вимоги до фінансової звітності”: Наказ Міністерства фінансів України від 07 лютого 2013 р. № 73. Вилучено з : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13#Text>.

4. Методичні рекомендації щодо заповнення форм фінансової звітності (Наказ Міністерства фінансів України). № 433. (2013). Вилучено з : <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0433201-13/conv#Text>.

СЕКЦІЯ 6
SECTION 6

ПСИХОЛОГІЧНІ НАУКИ
PSYCHOLOGICAL SCIENCES

159.9

Borysiuk A. S.

Psychology PhD,

Head of the Department of Psychology and Philosophy

BSMU

Lazaruk V. V.

Master,

Student of the Department of Psychology and Philosophy

BSMU

**ADAPTATION TO EXTREME CONDITIONS: MENTAL
AND PHYSICAL HEALTH DURING THE WAR**

Mental and physical health are crucial components of a person's overall well-being. The World Health Organization (WHO) defines mental health as a state of being able to cope with the normal stresses of life, to work productively and to contribute to society. In times of war, when threats to life, traumatic events and losses become part of everyday life, mental and physical health issues become especially relevant.

War is one of the strongest stressors that can disrupt a person's mental balance. Its main consequences are post-traumatic stress disorder (PTSD), depression, panic attacks, and generalized anxiety disorder. According to research, approximately 20% of combat survivors have symptoms of PTSD, and 15-20% experience depression. These disorders make it difficult to adapt to new living conditions and social interaction.

Physical health is also severely impacted due to injuries, lack of medical care, nutritional problems, and chronic stress. Combat injuries, infections, and general exhaustion reduce immunity, contribute to the development of chronic diseases, and impair quality of life. The relationship between mental and physical health becomes especially evident when psychological difficulties provoke somatic disorders.

Social institutions, such as family, friends, and work, can both support and worsen a person's mental health. The loss of loved ones, lack of social support, and economic hardship increase the risk of developing psycho-emotional disorders. At the same time, stable support helps people adapt to crisis conditions faster.

Effective support for mental and physical health during war requires a comprehensive approach. Important elements include psychological rehabilitation,

medical care, physical activity, healthy nutrition, and the opportunity to discuss your experiences with family or friends. Creating a safe environment and access to medical and social services are key components of recovery.

War has a serious impact on people's mental and physical health, which is manifested through increased levels of stress, anxiety, depression and physical illness. Maintaining health in war requires a systematic approach that includes medical, psychological and social support. It is also important to develop rehabilitation programs and provide access to the necessary resources to help maintain and restore the health of the victims.

УДК 159.942.5-054.73

Дуб В. Г.

канд. психол. наук, доцент
кафедри психології

Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка

Белова В. В.

студентка магістратури

факультету історії, педагогіки та психології

Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка

ОСОБЛИВОСТІ ЕМОЦІЙНИХ ПЕРЕЖИВАНЬ ВПО: ПСИХОЛОГІЧНИЙ ЗМІСТ ТА СТРУКТУРА

Внаслідок військової інтервенції РФ з 2014 р. та повномасштабного вторгнення у 2022 р., Україна стала країною з найбільшою кількістю ВПО в Європі. Нова кризова реальність призвела до порушення ідентичності постраждалих, втрати ними душевної рівноваги, формування комплексу “вцілілого”, наростання невротичних розладів, а невизначеність завершення війни лише посилює ці проблеми.

Психоемоційний стан ВПО залишається недостатньо дослідженим, оскільки більшість із них не звертається за фаховою допомогою, зосереджуючись на закритті базових потреб. За даними Міжнародної організації з міграції (МОМ) (звіти раундів 2024-2025рр.), 70% ВПО перейшли до значної економії на товарах та послугах, і, в більшості, навіть до радикальніших стратегій подолання проблем - продажу предметів домашнього вжитку (інших активів) унаслідок вичерпання заощаджень. І лише 1% ВПО розглядає отримання психологічної допомоги як першочерговий пріоритет. Емоційні переживання ВПО різноманітні – тривожність, страх за майбутнє та безпеку, гнів, фрустрація, провина і, водночас, надія на побудову нового життя з нуля. Найчастіше у ВПО виникають

питання, як жити без звичних орієнтирів, чому саме вони стали жертвами війни або чому стали ними повторно, та чи мали право на безпеку, залишаючи близьких в зоні бойових дій. Тривале перебування в умовах війни сприяє хронізації стресових реакцій, і приблизно третина переселенців уже перетнула діагностичний поріг депресії та ПТСР. За даними НСЗУ за останні роки кількість випадків ПТСР зросла більш ніж вчетверо. У березні 2023 року в Медіацентр Україна-Укрінформ були оприлюднені результати дослідження Ukrsocstandart “Як блокада Маріуполя вплинула на людей”, які привернули увагу до масштабу травм цивільних при військовій агресії. За тестом PCL-5 від 51% до 60% опитаних демонстрували ознаки ПТСР з набуттям відкладеного характеру: спочатку люди відчували радість від порятунку, але згодом, на тлі труднощів адаптації, симптоми загострювалися, додатково маріупольці увійшли у цілий період сумних тригерних дат відзначення роковин тих або інших стресових подій, починаючи з 24 лютого вже 2023 року. Найбільш впливовими факторами розвитку ПТСР виявилися отримання фізичної травми безпосередньо опитуваним або кимось із рідних, бачення загибелі рідних, втрата дитини [3].

Дослідники характеризують таку вимушену міграцію як екстремальну та кризову ситуацію, що призводить до глибокої та часто незворотної трансформації внутрішньої структури особистості переселенців, впливаючи на їхні цінності, патерни поведінки, життєві цілі [1]. Депривація і певне соціальне виключення сприяють виникненню психологічної “пастки бідності” (пастки утриманства), і тому зумовлюють потребу в допомозі з боку держави та громади, що приймає. При цьому більшість ВПО проявляє такі властивості особистості, як тривожність, скутість, самотність, невпевненість в собі, і, водночас, схильність до певної психопатизації, нехтування соціальними нормами, що спричиняє появу труднощів в соціальній взаємодії з оточуючими [2]. Такі прояви також зумовлені потраплянням ВПО в своєрідну воронку травми, яка здатна затягувати та робити тригерними все більш широке коло стимулів та подій, продукувати думки-катастрофи з варіацій комплексу “вцілілого” із тривожним очікуванням тої самої катастрофи: “Якщо я вибрався живим з блокади, окупації, з-під жахливих обстрілів та руйнувань, бачив смерть інших, чи не взяв я життя у позику?”.

Емоційні переживання ВПО за структурою можна розглядати через три взаємопов’язані сфери: когнітивну, афективну та поведінкову. На когнітивному рівні виникають переконання про розподіл життя на “до” і “після”, що супроводжуються катастрофізацією або, навпаки, запереченням проблем, а також погіршенням пізнавальних процесів і низькою самооцінкою. На афективному рівні переважають страх, ностальгія, емоційне виснаження, хронічний стрес і тривожність, що можуть знижувати мотивацію та інтерес до життя. Поведінкова сфера проявляється через активний пошук ресурсів або,

навпаки, ізоляцію та уникнення, труднощі у соціалізації, а також можливі деструктивні форми – самоізоляцію, агресивність або вживання алкоголю. В цих сферах на ВПО впливають як зовнішні, так і внутрішні фактори: соціально-економічний статус, доступ до медичної та психологічної допомоги, рівень підтримки з боку суспільства, особистісні характеристики (резильентність, рівень емоційного інтелекту), попередній досвід подолання стресових ситуацій, рівень довіри до людей і держави. Відповідно наявні і такі моменти-тригери з амбівалентним позитивно-негативним забарвленням, які можуть “запускати” хвилю емоційних переживань у переселенців. Фотографії з минулого викликають одночасно радість і біль, а питання “Звідки ти?” підсилює відчуття зміни і втрати ідентичності. Своєрідною квінтесенцією таких емоційних переживань може бути ілюстрація стану знаходження ключів від домівки з минулого. Звісно, це і тригер болю, бо ключі більше ні до чого не підходять, а значить, ніби і сама людина вже не має свого місця. Але вони – і тригер надії, символ того, що в людини був дім, і, значить, може бути знову, і так важливо не загубити себе разом із втраченими стінами.

Емоційні переживання ВПО є складним феноменом, що включає широкий спектр почуттів. Він є не просто реакцією на стрес, а виступає глибоким процесом внутрішньої перебудови особистості, пошуку нових опор і сенсів, зіткнення з масштабною адаптацією до нового, що вимагає комплексного підходу в підтримці. Важливо говорити не лише про травму, а й про відновлення, про силу, яку знаходять люди після втрат. І використання комплексу інтегративних психологічних методів для допомоги ВПО сприятиме розвитку їх загальної стійкості та поліпшенню адаптивності, підвищенню рівня емоційної саморегуляції та успішному подоланню наслідків травматичного досвіду.

Список літератури

1. Михлюк Е. І., Логовський І. М. Психологічні особливості життестійкості внутрішньо переміщених осіб. *Проблеми екстремальної та кризової психології*. 2024. № 1. С. 105–117.
2. Спринська З. В. Психологічні особливості внутрішньо переміщених осіб. *Теорія і практика сучасної психології*. 2018. № 6. С. 50–56.
3. <https://ukrsocstandart.com/uk/yak-blokada-mariupolya-vplinula-na-lyude/>

УДК 615.8:616-098(043.2)

Микитин Л. М¹., Дідоха І. В²., Крицька М. І.³

¹к.н.ф.в, доцент кафедри фізичної терапії, ерготерапії

Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника

² доктор філософії зі спеціальності 227 Фізична терапія, ерготерапія ,
доцент кафедри фізичної терапії, ерготерапії

Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника

³II курс ОР бакалавр кафедри фізичної терапії, ерготерапії

Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника

ЕФЕКТИВНІСТЬ ЗАСТОСУВАННЯ ФІЗИЧНОЇ ТЕРАПІЇ В РЕАБІЛІТАЦІЇ ПАЦІЄНТІВ ПРИ ЗАХВОРЮВАННЯХ ОБМІНУ РЕЧОВИН

Проблема захворювань, пов'язаних із порушенням обміну речовин, стає дедалі актуальнішою. За останні 3-4 роки кількість наукових досліджень у цій сфері зросла втричі, що підтверджують як українські, так і зарубіжні вчені. Встановлено, що фізична терапія є важливим елементом підтримки здоров'я, оскільки лише під час пандемії, через перехід на дистанційну роботу та навчання, суттєво збільшилася кількість скарг на самопочуття. Порушення обміну речовин охоплює широкий спектр захворювань і синдромів, що можуть бути спричинені як внутрішніми, так і зовнішніми факторами.

Порушення обміну речовин можуть виступати як супутніми проявами інших патологічних станів, так і самостійними захворюваннями. До найпоширеніших із них належать порушення жирового обміну (ожиріння), вуглеводного (цукровий діабет) та білкового (подагра). Ці хвороби рідко виникають окремо, оскільки зазвичай поєднуються між собою. Наприклад, подагра часто супроводжується ожирінням і діабетом, а сам діабет впливає як на білковий, так і на вуглеводний обмін. Захворювання обміну речовин спричиняють структурні та функціональні порушення в роботі серцево-судинної, травної систем, а також суглобів. Їх розвиток може бути пов'язаний із генетичною схильністю, стресами, інфекціями, інтоксикацією, малорухливим способом життя, а серед внутрішніх факторів головну роль відіграють ендокринні порушення [1, с. 5].

Лікування та реабілітація захворювань обміну речовин здійснюється комплексно, поєднуючи медикаментозну терапію, гормональні препарати, дієтотерапію та методи фізичної терапії. Остання відіграє ключову роль у процесі реабілітації, оскільки включає широкий спектр методів і підходів, спрямованих на досягнення позитивного ефекту. Основним компонентом фізичної терапії є терапевтичні вправи. Вони сприяють підвищенню поглинання м'язами глюкози, жирних кислот і кетонових тіл, що допомагає знижувати їхній рівень у крові, що особливо важливо при лікуванні цукрового діабету. Доведено, що поєднання дозованого фізичного навантаження середньої

інтенсивності з введенням інсуліну сприяє більшому зниженню рівня цукру в крові порівняно зі станом спокою. Вправи підвищують енергетичні витрати організму не лише за рахунок вуглеводів, а й жирів. Активність м'язів стимулює процеси розщеплення жирів, їх окислення та виведення з жирових депо, що сприяє зниженню рівня жирних кислот і холестерину в крові, а також запобігає надмірному перетворенню вуглеводів у жирові запаси. Такі позитивні зміни у жировому обміні особливо виражені при регулярних фізичних навантаженнях середньої інтенсивності, що робить їх важливим компонентом у лікуванні ожиріння. Терапевтичні вправи сприяють активізації окисно-відновних процесів, що позитивно впливає на білковий обмін. Це виражається у посиленні синтезу білків, стимуляції регенеративних і відновлювальних процесів, а також у швидшому виведенні продуктів обміну та відновленні тканин. Крім того, фізична активність зміцнює центральну нервову систему, сприяє нормалізації моторно-вісцеральних рефлексів і покращує роботу ендокринних залоз, особливо гіпофіза та надниркових залоз. Завдяки цьому відбувається стабілізація нервово-трофічної та гормональної регуляції обмінних процесів в організмі, що допомагає запобігти розвитку супутніх захворювань [2, с. 40].

Лікувальний масаж застосовується на всіх етапах реабілітації пацієнтів, оскільки його терапевтичний ефект базується переважно на механічному та нервово-рефлекторному впливі. Масаж сприятливо впливає на центральну нервову систему, допомагає відновити нейроендокринну регуляцію обмінних процесів, надає тонізуючий та знеболюючий ефект, покращує настрій і загальне самопочуття пацієнта. Крім того, він активізує окисно-відновні процеси в організмі, тому широко використовується при подагрі та інших порушеннях обміну речовин [3, с. 66]

Висновки. Фізична терапія є важливим компонентом комплексного підходу до лікування та реабілітації пацієнтів із захворюваннями обміну речовин. Вона сприяє покращенню метаболічних процесів, нормалізації функцій центральної нервової та ендокринної систем, зниженню ризику ускладнень і підвищенню якості життя пацієнтів. Регулярне застосування терапевтичних вправ, масажу забезпечує позитивний вплив на жировий, вуглеводний і білковий обмін, що особливо важливо при лікуванні таких захворювань, як цукровий діабет, ожиріння та подагра. Таким чином, фізична терапія повинна займати ключове місце у системі реабілітації пацієнтів із порушеннями обміну речовин, оскільки її ефективність підтверджена численними науковими дослідженнями та практичними результатами.

Список літератури

1. Михайловська Н. С., Грицай Г. В., Коновалова М. О. Реабілітація пацієнтів із захворюваннями обміну речовин в практиці сімейного лікаря: навч. посіб. Запоріжжя, 2021. – С. 5
2. Терапевтичні вправи: навч. посіб. / [О. Єжова, К. Тимрук-Скоропад, Л. Ціж, О. Ситник] – Житомир, 2021. – С.40
3. Фізична реабілітація при захворюваннях обміну речовин. 2019. <https://studfile.net/preview/9125640/page:66/>

УДК 37.01, 159.9.

Моложон К. О.

доктор філософії в галузі 09 Біологія,
асистент кафедри ботаніки, екології та садово-паркового господарства,
Мелітопольський державний педагогічний університет
імені Богдана Хмельницького

ЕКООРІЄНТОВАНІ ТЕХНОЛОГІЇ В ОСВІТІ: РОЛЬ РОСЛИН У ПОДОЛАННІ СТРЕСУ ТА СТВОРЕННІ КОМФОРТНОГО ОСВІТНЬОГО ПРОСТОРУ

Урбанізація та зростаючий рівень стресу негативно впливають на психічне та фізичне здоров'я населення, зокрема дітей та підлітків. Сучасні дослідження доводять ефективність екотерапії як засобу психологічного розвантаження та загального оздоровлення [1]. Терапевтичний вплив рослин та взаємодія з природним середовищем можуть стати важливими інструментами у профілактиці стресових розладів та покращенні емоційного стану учнів [2]. Актуальність дослідження зумовлена необхідністю пошуку ефективних підходів до підтримки здоров'я учнів в умовах урбанізованого середовища та підвищеного психоемоційного навантаження [3]. Метою дослідження є теоретичне обґрунтування та емпірична перевірка ефективності екотерапевтичних методів у підтримці психічного та фізичного здоров'я школярів. Завдання дослідження:

- Визначити вплив міських зелених зон на рівень стресу, когнітивні функції та емоційну стабільність учнів;
- Розробити рекомендації щодо впровадження екотерапії в освітню систему;
- Дослідити ефективність різних екотерапевтичних методик для зниження психоемоційного напруження.

Методи дослідження.

- Аналіз наукової літератури щодо впливу екотерапії на психофізіологічний стан людини.
- Польові дослідження, що включали відвідування учнями міських зелених зон.
- Опитування та анкетування школярів щодо їхнього самопочуття до та після сеансів екотерапії.
- Біометричний моніторинг рівня стресу (вимірювання серцевого ритму, артеріального тиску).
- Методи статистичного аналізу отриманих даних.

Основні результати. У дослідженні взяли участь 300 підлітків віком від 13 до 17 років з різних шкіл Києва, які відвідували такі зелені зони як парк “Наталка”,

ботанічний сад імені Фоміна, а також сквер біля Золотих воріт. Підліткам було запропоновано заповнити анкети, де оцінювали свій рівень стресу, тривожності, настрій та самопочуття до і після відвідування зелених зон.

Були проведені тести на рівень уваги, здатність до концентрації та швидкість реакції до і після прогулянок у зелених зонах. Також були виконані фізіологічні заміри: виміряли серцевий ритм і кров'яний тиск у частини учасників, щоб вивчити фізіологічні реакції підлітків на відвідування природного середовища. Після обробки результатів анкетувань, було сформовано ряд ключових висновків:

1. Зниження рівня тривожності: 78% підлітків повідомили, що після відвідування парків їхній рівень тривожності значно знизився. Більше ніж 60% учасників зазначили, що зелена зона стала для них “місцем відпочинку” від навчального навантаження та психологічного тиску.

2. Покращення когнітивних функцій: результати тестів на увагу і здатність до концентрації показали, що 65% учасників мали покращені показники після 30 хвилин перебування в зеленій зоні. Підлітки показали кращу здатність концентруватися та швидше справлялися з когнітивними задачами.

3. Позитивний фізіологічний ефект: у 70% підлітків зафіксували зниження серцевого ритму та стабілізацію кров'яного тиску після відвідування парків. Це підтверджує, що навіть короткі перебування у зелених зонах мають позитивний вплив на фізичне здоров'я.

4. Зменшення проявів стресу та покращення настрою: понад 80% учасників зазначили, що після перебування в парках вони відчували себе більш енергійними, менш роздратованими і готовими до навчальних завдань. Це свідчить про психоемоційний розвантажувальний ефект міських зелених зон на підлітків.

5. Посилення соціальної інтеграції та зниження відчуття самотності: приблизно 65% респондентів заявили, що спільна діяльність у саду або на природі покращила їхні соціальні навички і зменшила відчуття самотності.

Дослідження показало, що міські зелені зони міста Києва мають значний позитивний вплив на підлітків, зокрема на їхнє психічне здоров'я, здатність до навчання і когнітивні функції. Дослідження підтвердило, що екотерапія, особливо завдяки використанню рослин і часу, проведеному в природному середовищі, має суттєвий позитивний вплив на психічне та фізичне здоров'я людей, які мешкають у міських умовах і стикаються з високим рівнем стресу [4]. Подібні дослідження важливі для розробки програм, спрямованих на профілактику стресу та підтримку психоемоційного здоров'я молоді в умовах мегаполісу [5].

Наукова новизна. Вперше у вітчизняних дослідженнях проведено комплексний аналіз ефективності екотерапевтичних методів у зміцненні психічного та фізичного здоров'я учнів в умовах урбанізованого середовища.

Визначено основні механізми впливу рослин на когнітивні процеси та рівень емоційного напруження у дітей та підлітків. Запропоновано практичні рекомендації щодо інтеграції екотерапії в систему освіти як інструменту покращення психоемоційного стану учнів.

Висновки та перспективи. Дослідження показало, що міські зелені зони міста Києва мають значний позитивний вплив на підлітків, зокрема на їхнє психічне здоров'я, здатність до навчання і когнітивні функції. Дослідження підтвердило, що екотерапія, особливо завдяки використанню рослин і часу, проведеному в природному середовищі, має суттєвий позитивний вплив на психічне та фізичне здоров'я людей, які мешкають у міських умовах і стикаються з високим рівнем стресу. Подібні дослідження важливі для розробки програм, спрямованих на профілактику стресу та підтримку психоемоційного здоров'я молоді в умовах мегаполісу.

На основі результатів розроблені практичні рекомендації для покращення якості життя в урбанізованих умовах, наприклад, впровадження міських озелених зон, залучення мешканців до природоорієнтованих активностей та підтримка розвитку громадських садів. Ці результати можуть сприяти популяризації екотерапії як інструменту для підтримки здоров'я в міських умовах. У перспективах подальших досліджень виступають розробка нових екотерапевтичних методик та аналіз впливу екотерапії на психічне та фізичне здоров'я, впровадження новітніх технологій, як-от віртуальна реальність для відтворення природних ландшафтів та датчики для контролю фізіологічних змін, може значно розширити можливості екотерапії.

Список літератури

1. Hansen MM, Jones R, Tocchini K. Shinrin-yoku (Forest bathing) and nature therapy: A state-of-the-art review. Vol. 14, International Journal of Environmental Research and Public Health. 2017.
2. Reichert M, Braun U, Lautenbach S, Zipf A, Ebner-Priemer U, Tost H, et al. Studying the impact of built environments on human mental health in everyday life: methodological developments, state-of-the-art and technological frontiers. Vol. 32, Current Opinion in Psychology. 2020.
3. Gong C, Yang R, Li S. The role of urban green space in promoting health and well-being is related to nature connectedness and biodiversity: Evidence from a two-factor mixed-design experiment. Landsc Urban Plan. 2024;245.
4. Янковський І. СО. Екотерапія в Україні: можливості та перспективи у великих містах. Науковий вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. 2020;(45(3)):32–41.
5. Зайченко П.М. Фітонциди рослин і їхній вплив на здоров'я людини. Медична екологія. 2018;(12(2)):56–64.

УДК 543.2

Мельничук В. М.

здобувач 4 курсу,

освітня програма Хімія,

Житомирський державний університет імені Івана Франка

Кичкирук О. Ю.

к.х.н., доцент, доцент кафедри хімії,

Житомирський державний університет імені Івана Франка

ВПЛИВ БОЙОВИХ ДІЙ НА ХІМІЧНИЙ СТАН ҐРУНТІВ

На думку сучасних експертів та науковців вплив бойових дій несе безпосередній та опосередкований характер. Зокрема, безпосередній вплив війни на екологічний стан несуть ракетні удари, вибухи мін та снарядів, а до опосередкований вплив несуть утилізація нерозірваних ракет, мін та пошкоджених об'єктів.

Результатами вибухів від ракетних та артилерійських снарядів є руйнування структури ґрунтів у вигляді хімічних опіків, накопичення важких металів які впливають на їх структуру і знищують флору та фауну.

Накопичення в живих організмах іонів Цинку несе канцерогенну дію і негативно впливає на стан крові, серця та на інших органів. Важливі для кровотворення іони Купруму в надлишку несуть токсичну дію на ферментативну дію в організмах людини, тварин та рослин. Надлишкова концентрація Манган-іонів не добре впливає на нервову систему в тваринних організмах, а в рослинних - блокується засвоєння заліза і спричиняє скручування листя.

Комплексне застосування заходів відновлення постраждалих ґрунтів у співпраці з міжнародною підтримкою сприятиме відновленню родючості українських ґрунтів та забезпечить стале використання земельних ресурсів у майбутньому.

Першочерговим завданням по відновленню є розмінування та очищення територій – видалення вибухонебезпечних предметів та залишків військової техніки. Цим мають займатися фахівці спеціальної галузі.

Паралельно з цим здійснюються заходи по механічному вирівнюванню поверхні, засипанню вирв та відновлення структури ґрунтів. В сільськогосподарській галузі проводиться застосування компостів та інших органічних матеріалів для покращення родючості та структури ґрунту.

До відновлення ґрунтів залучаються спеціалісти різних галузей, зокрема з розробки та впровадження біотехнологій, використання спеціальних рослин для очищення ґрунту від важких металів та інших забруднювачів. Про це йшлося на Міжнародній конференції “Вирощування енергетичних культур за використання осаду стічних вод на маргінальних землях”.

Хімічний аналіз пошкоджених земель є ключовим етапом для розуміння ступеню, характеру та локалізації забруднень. Скурпульозне та належне його виконання, по-перше, допоможе ефективно (в тому числі, економічно) організувати необхідні заходи по відновленню ґрунтів, а, по-друге, є частиною процесу збирання доказів завданих збитків – для подальшого стягнення репарацій з країни-агресора.

Хімічний аналіз ґрунтів Донецькій області на вміст токсичних металів, зокрема Плюмбуму(II), Кадмію(II), Ніколу(II) у кислотних витяжках ґрунту методом атомно-абсорбційного аналізу показав перевищення вмісту іонів кадмію, ніколу та купруму у 5-10 разів порівняно із гранично допустимими концентраціями цих елементів в поверхневому орному шарі.

УДК 543.2

Присяжнюк А. О.

здобувач 3 курсу,

освітня програма Хімія,

Житомирський державний університет імені Івана Франка

Кичкирук О. Ю.

к.х.н., доцент, доцент кафедри хімії,

Житомирський державний університет імені Івана Франка

ЗМІНА КЛІМАТУ В УКРАЇНІ: РІШЕННЯ ДЛЯ ПРОТИДІЇ

Зміна клімату в Україні є серйозним викликом, проте комплексний підхід до адаптації та зниження впливу людської діяльності може суттєво зменшити її негативні наслідки. Взаємодія держави, бізнесу та суспільства є ключовим фактором у боротьбі за екологічне майбутнє країни.

Досягнення цілей сталого розвитку допоможе вирішити багато глобальних проблем, серед яких є зміна клімату та забруднення навколишнього середовища.

Для мінімізації негативних наслідків необхідно вживати комплексні заходи на державному, регіональному та локальному рівнях.

Україна входить до числа двадцяти країн світу з найбільшими викидами парникових газів в атмосферу, зокрема вона займає третє місце серед країн Європи з найбільшими викидами вуглекислого газу.

Руйнування газопроводів та електричних мереж внаслідок бойових дій на території України, призвело до збільшення обсягів споживання вугілля та мазуту для генерації енергії, що збільшило викиди парникових газів. Бомбардування та обстріли призвели до лісових пожеж, що також є джерелом викидів вуглекислого газу в атмосферу, що призвело до більшої тривалості теплого і літнього періодів та зменшення тривалості холодного і зимового періодів. Згідно сайту Weatheronline у вересні 2024 року була зафіксована температура повітря яка характерна для червня-липня (25-28°C).

Податок на викиди CO₂ в Україні один із найнижчих у світі, і хоч він і зріс втричі у порівнянні з попереднім рівнем 30 грн за 1 тону CO₂, наразі вуглецевий податок в Україні все одно приблизно у 130 разів нижче, ніж у Швеції.

В Україні вже існує європейський досвід, в якому приймають участь населені пункти, що входять до Асоціації міжнародної Угоди мерів, Асоціації малих міст України, керівництво семи міст (серед яких місто Житомир) прийняли рішення перейти на 100% відновлюваної енергетики і взяли на себе зобов'язання зменшувати викиди парникових газів до 2020/2030 років. У жовтні 2021 року Кабінет Міністрів України затвердив Стратегію екологічної безпеки та адаптації до зміни клімату до 2030 року. Це перший національний документ, який формує законодавчу основу для заходів з адаптації в Україні. Він стимулює системну та довгострокову роботу у сфері адаптації до змін клімату, підвищуючи готовність і стійкість країни до незначних кліматичних змін.

Отже, Україна має можливість не лише адаптуватися до нових кліматичних умов, але й впроваджувати рішення, що сприятимуть сталому розвитку країни. Спільні зусилля уряду, бізнесу та громадськості дозволять мінімізувати негативні наслідки та забезпечити екологічно безпечне майбутнє.

СЕКЦІЯ 10
SECTION 10

АГРАРНІ НАУКИ ТА ПРОДОВОЛЬСТВО
AGRICULTURAL SCIENCES AND FOOD

Кунпан Д. С.

студент 2 курсу

факультету лісового і садово-паркового господарства

Науковий керівник:

Кунпан Л. В.

доктор філософії,

викладач-стажист кафедри садово-паркового господарства

Уманський національний університет садівництва

**ФЕНОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ДОСЛІДЖУВАНИХ
СОРТІВ НАРЦИСІВ (*NARCISSUS* L.)**

Вегетаційний період нарцисів триває приблизно 6–7 місяців: з моменту укорінення восени (жовтень–листопад) до завершення вегетації після цвітіння (травень–червень). Потім настає період спокою (літо), під час якого цибулина накопичує поживні речовини для наступного сезону [1, 2].

Температура є ключовим фактором у життєвому циклі нарцисів. Помірне осіннє охолодження необхідне для укорінення, зимове зниження температури сприяє формуванню квіткових бруньок, а весняне потепління активізує ріст і цвітіння. Високі температури можуть скорочувати період декоративності рослини, а надмірне тепло влітку впливає на збереження цибулин.

Вегетаційний період нарцисів складається з кількох фаз: восени (+6...+10 °C) цибулини вкорінюються, взимку (0...-10 °C) перебувають у стані спокою, навесні (+5...+18 °C) відбувається активний ріст і цвітіння (2-4 тижні), а влітку (+20...+30 °C) – накопичення поживних речовин і перехід у стан спокою. Низькі температури (0...+5 °C) стимулюють формування квіткових бруньок, а оптимальні (+10...+18 °C) забезпечують активний ріст [3].

Високі температури (+20...+30 °C) скорочують період цвітіння і можуть негативно впливати на збереження цибулин, тому їх часто викопують і зберігають при +17...+20 °C. Для успішного вирощування нарцисів важливо підтримувати оптимальні температурні умови на всіх етапах їх розвитку [4].

Відповідно до Методики проведення експертизи сортів рослин групи декоративних, лікарських та ефіроолійних, лісових на придатність до поширення в Україні були проведені фенологічні спостереження [4]. Під час проведених досліджень за основу взято шість сортів нарцисів групи махрові, а саме: *Queen's Day*, *Full House*, *Flower Drift* та трубчасті: *Hollywood*, *Orange Sunset*, *Mount hood*.

Вивчення фенологічних фаз росту і розвитку сортів нарцисів є доволі актуальним, адже це дає змогу дослідити зміни у річному циклі розвитку рослин, періоду їх цвітіння та час найбільшої декоративності. [3].

Фенологічні дослідження проводили впродовж усього терміну вегетації відповідно до основних фаз росту та розвитку нарцисів [5]

За результатами фенологічних спостережень виявлено (табл. 1.1), що з групи махрових нарцисів, сорт *Flower Drift* (рис. 1.1) був найпершим, в якого зафіксувалися перші сходи – 1 березня в 2023 році та 6 березня в 2024 році. Цвітіння тривало, в середньому, з середини березня до початку квітня. Майже одночасно, в проміжку кілька днів 10 % рослин спостерігалось в сортів *Queen's Day* та *Full House* у 2023 році (8 та 14 березня). Середня тривалість цвітіння у сорту *Queen's Day* становила 18 днів, у сорту *Full House* – 17 днів.

Рис. 1.1 Перші сходи сорту *Flower Drift*

З групи трубчасті нарциси, слід зазначити, що у сорту *Hollywood* перші сходи з'явилися 4 березня – у 2023 році та 9 березня – у 2024 році. Більше 70 % рослини спостерігалось через 7 днів. Цвітіння тривало 21 день (рис.1.2)

Рис. 1.2 Початок цвітіння сорту *Hollywood*

Таблиця 1.1

Період вегетації і цвітіння нарцисів (*Narcissus L.*), у 2023-2024 рр.

Вегетаційний період		<i>Queen's Day</i>		<i>Full House</i>		<i>Flower Drift</i>		<i>Hollywood</i>		<i>Orange Sunset</i>		<i>Mount hood</i>	
		2023 р.	2024 р.	2023 р.	2024 р.	2023 р.	2024 р.	2023 р.	2024 р.	2023 р.	2024 р.	2023 р.	2024 р.
	Перші сходи (10%)	08.03	11.03	14.03	11.03	01.03	06.03	04.03	09.03	05.03	10.03	11.03	09.03
	Повні сходи (75 %)	12.03	17.03	20.03	20.03	10.03	11.03	11.03	17.03	15.03	17.03	18.03	16.03
Цвітіння	Початок (10 %)	20.03	22.03	24.03	24.03	15.03	18.03	20.03	27.03	22.03	26.03	23.03	26.03
	Повне (75 %)	25.03	28.03	28.03	27.03	19.03	24.03	25.03	31.03	28.03	29.03	28.03	27.03
	10 % рослин, що відцвіли	04.04	09.04	07.03	07.03	25.03	01.04	01.04	09.04	10.04	07.04	09.04	07.04
	70 % рослин, що відцвіли	06.04	12.04	09.04	10.04	03.04	13.04	09.04	15.04	15.04	16.04	14.04	15.04

Цвітіння у сортів *Orange Sunset* та *Mount hood* почалося практично одночасно. Колювання відбулося в межах одного дня, і тривало у сорту *Orange Sunset* – 24 дні та *Mount hood* – 21 день. Початок цвітіння припадав на кінець березня, а повна втрата декоративності квітки на середину квітня. Більшою мірою, на це вплинули природньо-кліматичні умови, в яких зростали рослини. Усі досліджувані сорти нарцисів є ранньоквітучими, тому початок вегетації, цвітіння, набуття або втрати декоративних ознак пов'язана також з особливостями сортів.

Визначено, що вегетаційний період досліджуваних сортів нарцисів починався в першій-другій декаді березня. Найдовший період цвітіння, був у сорту *Orange Sunset*, з середнім значенням за два роки – 24 дні. А найкоротший період цвітіння мав сорт *Full House* – 17 днів (рис. 1.3)

Рис. 1.3 Період цвітіння сорту *Full House*

Дослідження показали, що сорти нарцисів доволі цінні рослини для декоративного садівництва і квітникарства, адже вони мають доволі великий період цвітіння. А те, що вони ранньоквітучі, не вимагають серйозного догляду дозволяє їм бути затребуваними на ринку України і вимагає більш глибокого дослідження декоративних якостей та господарських характеристик.

Список літератури

1. Білоус В. І. Декоративне садівництво. Умань, 2005. 100 с.
2. Дяченко А. Д. Цибулинні квітково-декоративні рослини відкритого ґрунту: довідник. Київ: Наук. Думка. 1990. 320 с.
3. Лапчик В. Ф. Декоративні рослини. Київ: Вища школа. 1981. 59 с.
4. Огарок О. В. Нарциси: вирощування та догляд. Х: Харвес. 2003. С 2-8.
5. Іпполітова Н. О. Характеристика нарцисів. Ботанічний сад. 1997. 14 с.

UDC 633.34:631.559]:631.526.3

Mazurak I. V.

в. о. доцента кафедри технологій у рослинництві;

Bomba M. I.

associate professor of the department
of plant production technologies;

Tetenkova I. YU.

higher education student at the Faculty of
Agricultural Technologies and Environmental Protection
Lviv National University of Veterinary Medicine and
Biotechnology named after S. Z. Gzhytsky

FORMATION OF SOYBEAN YIELD DEPENDING ON THE VARIETY

Soybean (*Glycine hispida*) is the main legume crop in the world, the grain of which is balanced in terms of protein content and digestible amino acids. It has great nutritional value, since the high content of protein (30-55%), vitamins (especially group B) - make it a substitute for animal food products, and the feed value is determined by high levels of protein (38-42%) and lysine (100 grams of raw seeds contain approximately 2.6-2.8 g of lysine, but the content may vary depending on the variety, growing conditions and processing method) [4, p. 40]. Soybean also occupies an important place among industrial crops in the production of vegetable oil, which contains saturated and unsaturated fatty acids (mainly linoleic and oleic). Soybeans absorb nitrogen from the air and leave behind 60-90 kg/ha of biologically fixed nitrogen, thereby improving soil fertility, which is of great importance for crop rotation, increasing crop yields without additional material resources, and also contributing to increasing soil fertility, actively stimulating humification processes and improving its physical and chemical properties [2, p. 4].

Soybean is a thermophilic plant with a short day, so it is sown when the soil at a depth of 10 cm warms up to 10-14°C. When germinating, the seeds absorb 130-160% or more of their own weight of moisture. It is classified as a crop with high requirements for moisture supply, but at the same time it spends it economically on the formation of the crop. A lack of moisture in the soil and air drought lead to the falling off of buds and beans, the weight of 1000 seeds and yield decreases. It requires fertile soils with a high humus content and a neutral reaction (pH 6.5). Among legumes, it removes the most nutrients from the soil [1, p. 40].

An important factor affecting crop yield is the variety. Today, this is the most accessible and cheapest agricultural measure for production to increase it, since under the same conditions different varieties give different yield indicators, both in quality and quantity. The future soybean harvest, in many countries, is determined by the variety by 30-60%. Each new variety has its own biological characteristics, in terms of indicators and signs. When choosing a soybean variety, its important characteristic is high adaptability, growth intensity at the initial stages, the more intense it is, the faster the plants cover the soil surface, and the less moisture evaporates [3, p. 100].

The aim of the study was to compare soybean varieties in terms of yield in the conditions of the Western Forest-Steppe of Ukraine. Four varieties were selected: Ezra (early maturing), Komandor (mid-early), Mentor (mid-maturing) and Kyoto (mid-maturing) – grown on podzolized chernozems. With the same cultivation technology: sowing dates, soil cultivation, application of pesticides, mineral fertilizers – different indicators were obtained. As can be seen from Figure 1, the highest yield among the mid-maturing varieties was the Ezra variety – 35.2 c/ha, the lowest – the early-maturing Komandor – 27.4 c/ha (Table 1). The average yield of the studied varieties was 30.9 c/ha.

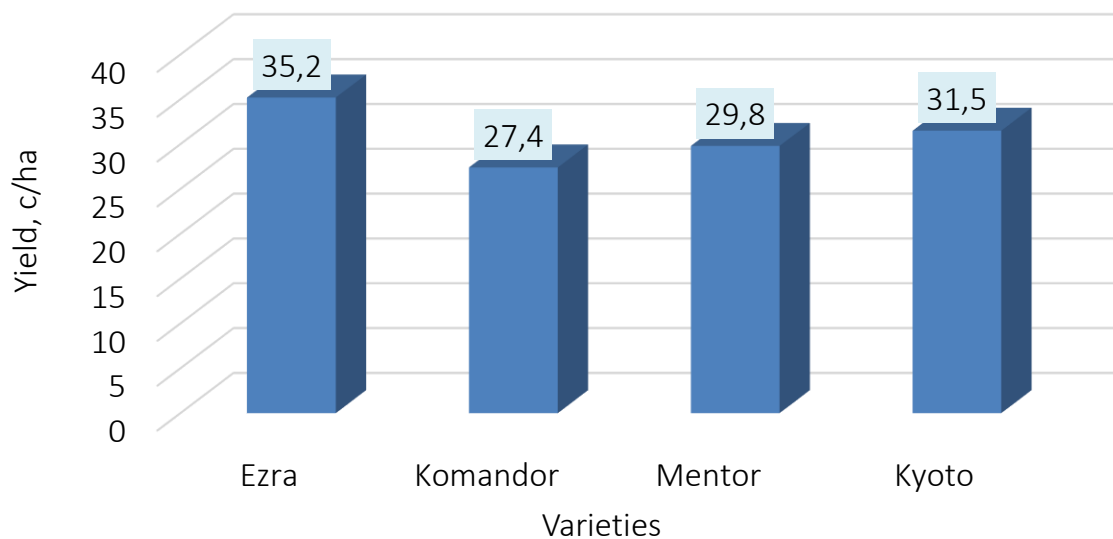

Fig. 1. Yield of soybean varieties, c/ha

Therefore, our research requires more in-depth study, but we can conclude that the level of soybean yield, depending on the variety, ranges from 27.4 to 35.2 c/ha. This is a significant difference of almost 8 c/ha. By choosing the right variety, you can reduce the risk of lodging crops, achieve uniform seed ripening, and ensure high-quality harvesting of plants.

References

1. Artemenko S. F. Influence of agrotechnical measures and sowing dates under different weather conditions on soybean yield // *Bulletin of the Institute of Grain Farming*. 2011. No. 40. P. 40–45
2. Didur I. M., Pantsyрева H. V., Telekalo N. V. Agroecological rationale of technological methods of growing legumes // *The Scientific Heritage*. 2020. Vol. 52. P. 3–7.
3. Netis V. I. Formation of soybean productivity elements under different cultivation measures // *Tavriyskyi Scientific Bulletin*. 2018. No. 99. P. 100–107.
4. Ryabukha S. S., et al. Influence of hydrothermal environmental factors on yield and biochemical composition of soybean seeds // *Selection and Seed Production*. 2019. No. 115. P. 93–102. DOI: <https://doi.org/10.30835/2413-7510.2019.172785>.

УДК 576.89 (075.8)

Негреба Ю. В.

ст. викладач кафедри епізоотології та паразитології,
Сумський національний аграрний університет

ЗАХОДИ БОРОТЬБИ ЗА ФАСЦІОЛЬОЗНОЇ ІНВАЗІЇ ЖУЙНИХ ТВАРИН

Фасціольоз – це паразитарне захворювання, яке викликається трематодами роду *Fasciola* та має значний вплив на тваринництво. Хвороба вражає печінку та жовчні протоки великої рогатої худоби, що призводить до зниження продуктивності, втрати маси тіла, зниження надоїв молока та збільшення економічних витрат на ветеринарні заходи. В Україні проблема фасціольозу є особливо актуальною через сприятливі кліматичні умови для розвитку паразита, наявність заболочених пасовищ та недостатню увагу до профілактичних заходів. У зв'язку з цим важливо впроваджувати комплексні заходи боротьби, спрямовані на обмеження поширення захворювання та зменшення економічних втрат у господарствах [2, с 74; 3, с 208].

Щоб ефективно запобігти зараженню великої рогатої худоби фасціольозом, необхідно дотримуватись ряду профілактичних заходів. До основних методів профілактики належить лабораторний контроль, за два тижні до початку пасовищного сезону необхідно проводити вибіркове лабораторне обстеження (10–20 % поголів'я) для моніторингу зараження тварин.

Важливо випасати лише здорових тварин, уникати заболочених територій та забезпечувати ротацію пасовищ, щоб запобігти накопиченню паразитів у довкіллі. Якщо виявлено високий рівень зараження, такі ділянки потрібно ізолювати на два роки та використовувати лише для заготівлі сіна.

Сіно із заболочених територій має використовуватися не раніше, ніж через шість місяців після заготівлі, щоб знизити ризик зараження паразитами.

Рекомендується осушення надмірно зволжених пасовищ та скорочення площ, сприятливих для розвитку проміжних хазяїв – малих ставковиків (*Galba truncatula*). Домашня водоплавна птиця, зокрема качки, здатна ефективно контролювати чисельність проміжних хазяїв фасціол у водоймах.

Обладнання водопоїв слід використовувати відповідно до ветеринарних вимог, створювати бар'єри навколо водойм для обмеження контакту тварин з потенційно зараженими ділянками.

Заготівля сіна з таких територій допускається лише після ретельного контролю та знезараження.

Для знищення молюсків – проміжних хазяїв фасціол застосовують хімічні та біологічні методи боротьби на обмежених територіях.

Не допускають потрапляння заражених органічних відходів на сільськогосподарські угіддя без попередньої обробки.

Фасціольоз є серйозною проблемою для тваринництва в Україні, що спричиняє значні економічні збитки. Комплексний підхід до профілактики включає моніторинг, правильну організацію випасу, знезараження кормів і водопоїв, боротьбу з проміжними хазяями та контроль санітарного стану господарств. Подальші дослідження повинні бути спрямовані на вдосконалення методів ранньої діагностики та ефективних схем лікування фасціольозу[1, с 24; 2, с 71; 3, с 205].

Список літератури

1. Abdybekova A. M., Torgerson P. R. Epidemiology of fascioliasis in farm animals // Veterinary Parasitology. 2018. Vol. 256. P. 24–32. DOI: 10.1016/j.vetpar.2018.04.002.
2. Charlier J., Rinaldi L., van Dijk J. Global trends in fascioliasis: Impact and control strategies // Advances in Parasitology. 2020. Vol. 108. P. 71–96. DOI: 10.1016/bs.apar.2020.01.002.
3. Knubben-Schweizer G., Torgerson P. R. Control strategies for fascioliasis in ruminants // Veterinary Parasitology. 2018. Vol. 257. P. 205–215. DOI: 10.1016/j.vetpar.2018.04.011.

УДК 664

Філінська Т. Г.

к.т.н., доцент,
доцент кафедри технологій природних і
синтетичних полімерів, жирів та харчової продукції
Український державний університет
науки і технологій м. Дніпро

Приходько К. В.

студентка 4 курсу спеціальності 181-харчові технології,
Український державний університет
науки і технологій м. Дніпро

Філінська А. О.

старший викладач кафедри технологій природних і
синтетичних полімерів, жирів та харчової продукції,
Український державний університет
науки і технологій м. Дніпро

ВИКОРИСТАННЯ ЖОЛУДЕВИХ ПРОДУКТІВ У МАЙОНЕЗНОМУ ВИРОБНИЦТВІ

Ринок майонезної продукції представлений широким асортиментом майонезів і майонезних соусів. Вітчизняне законодавство чітко розмежовує ці дві категорії водно-жирових емульсійних продуктів. Популярності набувають низькожирні майонезні соуси на рослинній основі, до складу яких в якості згущувачів часто вводять борошно, овочеві та фруктові порошки [1, с. 213].

Продукти перероблення жолудів мають високий потенціал щодо використання у майонезному виробництві. Жолудеве борошно містить близько 60% вуглеводів, більше 15% харчових волокон та характеризується високим показником вологоутримуючої здатності [2, с. 9]. Воно є безглютеновим, що важливо при виготовленні продукції для особливих категорій споживачів, яким заборонено або частково обмежено вживання глютенвмісних продуктів.

Жолудевий крохмаль може бути ефективним замінником картопляного та кукурудзяного, які в нативному або модифікованому вигляді вводяться до рецептурного складу майонезних продуктів. Дослідження таких технологічно важливих властивостей жолудевого крохмалю як набухання, розчинність та водопоглинання показали їх збільшення з підвищенням температури від 60 до 90°C [3, с. 4]. Це дозволяє припустити можливість використання жолудевого крохмалю і при гарячому способі виробництва.

Харчові емульсії являють собою суміш двох незмішуваних рідин, в яких білки діють як поверхнево-активні речовини, знижуючи поверхневе

навантаження на межі розділу фаз. При цьому властивості емульсії залежать від молекулярної структури білка, його розчинності, температури і рН системи, а також концентрації іонних солей. Були виконані дослідження емульгуючої активності жолудевих білкових ізолятів [4, с. 6]. Вони як самостійно, так і в суміші з гуміарабіком забезпечують формування стійких емульсій прямого типу, властивості яких залежать від способу приготування і послідовності змішування компонентів [5, с. 1869].

Частка олії в жолудях коливається в широкому діапазоні від 5 до 20%, а за деякими даними може досягати 30%. Вміст і склад жирних кислот залежать від генетичних факторів, виду рослин, абіотичних чинників (таких як ступінь дозрівання), клімату та географічного походження. Олеїнова та лінолева кислоти є основними ненасиченими жирними кислотами, а основною насиченою є пальмітинова кислота [6, с. 3]. Жолудева олія має високу поживну цінність, а її смак можна порівняти зі смаком оливкової олії. Вона може бути використана, як компонент жирової фази.

Підсумовуючи, можна відмітити поживну цінність продуктів перероблення жолудів і перспективність використання їх у майонезному виробництві.

Список літератури

1. Філінська, Т., Філінська, А. Рецептурні інновації як складові трансформації ринку майонезної продукції. *Технічні науки та технології*, 2024. №1 (35), С. 212–224. [https://doi.org/10.25140/2411-5363-2024-1\(35\)-212-224](https://doi.org/10.25140/2411-5363-2024-1(35)-212-224)
2. Szabłowska E., Tańska M. (2025) Effects of Acorn Flour Addition on Baking Characteristics of Wheat Flour. *Foods*, Vol. 14(2), 190, 17 pages. <https://doi.org/10.3390/foods14020190>
3. Zarroug Y., Boulares M., Mejri J., Slimi B., Hamdaoui G., Djebi S., Saidi F., Nasri H., Sfayhi D.T., Kharrat M. (2020) Extraction and Characterization of Tunisian *Quercus ilex* Starch and Its Effect on Fermented Dairy Product Quality, *International Journal of Analytical Chemistry* 8868673, 9 pages. <https://doi.org/10.1155/2020/8868673>
4. Khan N.M., Saeed M., Khan F.A., Ahmad S., Nawaz M.A., Khan Z.U., Shafique M., Almeahmadi M., Abdulaziz O., Ullah A. (2022) Effects of pH and Ionic Salts on the Emulsifying and Rheological Properties of Acorn Protein Isolate. *Molecules*. Vol.27(11), 3646, 13 pages. <https://doi.org/10.3390/molecules27113646>
5. Naderi, B., Keramat, J., Nasirpour, A., & Aminifar, M. (2020). Complex coacervation between oak protein isolate and gum Arabic: optimization & functional characterization. *International Journal of Food Properties*, 23(1), 1854–1873. <https://doi.org/10.1080/10942912.2020.1825484>.
6. Taib, Mehdi, Bouyazza, Lahboub, Lyoussi, Badiaa, Acorn Oil: Chemistry and Functionality, *Journal of Food Quality*, 2020, 8898370, 11 pages. <https://doi.org/10.1155/2020/8898370>

СЕКЦІЯ 13
SECTION 13

СОЦІАЛЬНА РОБОТА ТА СОЦІАЛЬНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
SOCIAL WORK AND SOCIAL SECURITY

УДК 37.013.78:364.4-055.5/.7(072)

Петрович І. В.
аспірант

Волинського національного університету імені Лесі Українки

**ДЕРЖАВНА ПОЛІТИКА У СФЕРІ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ ДІТЕЙ, ЯКІ
ПОСТРАЖДАЛИ ВНАСЛІДОК ВОЄННИХ ДІЙ ТА ЗБРОЙНИХ КОНФЛІКТІВ**

Суспільство завжди стоїть перед завданням забезпечення безпеки та благополуччя всіх своїх громадян, незалежно від їхнього соціального статусу, віку чи фізичних можливостей. У Законі України “Про соціальні послуги” сказано, що одним із напрямів діяльності системи соціальної захисту населення в Україні є надання соціальної допомоги та підтримки соціально вразливим категоріям населення і сім’ям, які перебувають у складних життєвих обставинах, і не можуть самотійно вирішити проблемні питання. Згідно вищезазначеного Закону України, складні життєві обставини – це “обставини, що негативно впливають на життя, стан здоров’я та розвиток особи, функціонування сім’ї, які особа/сім’я не може подолати самотійно” [4].

Діти – це одна з найбільш вразливих груп населення, і рівень демократичного розвитку країни можна виміряти тим, як держава вирішує нагальні завдання щодо забезпечення розвитку, виховання, освіти і охорони здоров’я дітей. Згідно Закону України “Про охорону дитинства”, дитина – особа, яка не досягла 18 років (віку повноліття), якщо згідно з законом, що застосовується до неї, вона не набуває права на повноліття раніше [3]. Відповідно до “Сімейного кодексу України”, правовий статус дитини має особа до досягнення нею повноліття. Дитина вважається малолітньою до чотирнадцяти років, а неповнолітньою – від чотирнадцяти до вісімнадцяти років [6].

Складовою державної системи соціального захисту прав дітей в Україні є здійснення соціальної роботи з дітьми, що перебувають у складних життєвих обставинах [4]. Серед чинників, що можуть зумовити складні життєві обставини дитини виокремлюють шкоду завдану бойовими діями, збройним конфліктом, тимчасовою окупацією тощо.

Закон України “Про соціальну роботу з сім’ями, дітьми та молоддю” визначає, що на попередження або подолання складних життєвих обставин, які порушують життєдіяльність дитини, спрямована соціальна робота – професійна діяльність, спрямована на запобігання, мінімізацію негативних наслідків та подолання складних життєвих обставин дітей, посилення їхньої здатності до реалізації власного життєвого потенціалу. Соціальна робота з дітьми спрямована на захист прав дитини, створення умов забезпечення найкращих інтересів дитини [5].

Військова агресія росії проти України виокремила категорію дітей яка має суттєві проблеми і потреби та потребує соціального захисту та допомоги. Закон України “Про охорону дитинства” вказує, дитина, яка постраждала внаслідок

воєнних дій та збройних конфліктів – це дитина, яка: отримала поранення, контузію, каліцтво; зазнала фізичного, сексуального, психологічного насильства; була викрадена або незаконно вивезена за межі України; залучалася до участі у військових формуваннях; незаконно утримувалася, у тому числі в полоні [3].

Низка науковців стверджують, що забезпечення фізичної безпеки, психологічного підтримки, доступу до основних потреб та якісної освіти, а також захисту від насильства є найважливішими завданнями для допомоги дітям, які стали жертвами збройних конфліктів. Міжнародні організації, громадські організації та держави повинні спільно працювати для забезпечення цих потреб і захисту прав постраждалих дітей [1, с. 274].

Законом України “Про охорону дитинства” передбачено заходи соціального захисту дітей, які перебувають у зоні воєнних дій і збройних конфліктів, та дітей, які постраждали внаслідок воєнних дій і збройних конфліктів: відселення дітей, які опинилися чи можуть опинитися у зоні воєнних дій чи збройних конфліктів, до безпечних районів; забезпечення захисту, догляду, возз’єднання з членами сім’ї; розшук, звільнення з полону, повернення в Україну дітей, незаконно вивезених за кордон; забезпечення умов для реабілітації у сфері охорони здоров’я, психологічної, педагогічної реабілітації та соціальної реінтеграції дітей [3].

Соціальний статус дитини, яка постраждала внаслідок воєнних дій і збройних конфліктів, надається органом опіки та піклування за місцем реєстрації дитини як внутрішньо переміщеної особи відповідно до Постанови Кабінету Міністрів України “Порядок надання статусу дитини, яка постраждала внаслідок воєнних дій і збройних конфліктів” [2].

Отже, держава вживає всіх необхідних заходів для забезпечення захисту дітей, які постраждали внаслідок воєнних дій та збройних конфліктів. Усі дії держави здійснюються відповідно до норм чинного законодавства.

Список літератури

1. Пеша І. В., Сопівник І. В., Галайдюк В. В., Кошук О. Б. Соціальна робота з сім’ями, дітьми та молоддю : навч. посіб. Київ : Компринт, 2023. 449 с.
2. Про затвердження Порядку надання статусу дитини, яка постраждала внаслідок воєнних дій і збройних конфліктів : Постанова Кабінету Міністрів України від 05 квітня 2017 р. № 268 (Редакція від 13.08.2024). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/268-2017-%D0%BF#Text> (дата звернення 15.03.2025).
3. Про охорону дитинства : Закон України від 26 квітня 2001 р. № 2402-III (Редакція від 01.01.2025). *Відомості Верховної Ради (ВВР)*. 2001. № 30. Ст. 142.
4. Про соціальні послуги : Закон України від 17 січня 2019 р. № 2671-VIII (Редакція від 15.11.2024). *Відомості Верховної Ради (ВВР)*. 2019. № 18. Ст. 73.
5. Про соціальну роботу з сім’ями, дітьми та молоддю: Закон України від 21 червня 2001 р. № 2558-III (Редакція 03.08.2023). *Відомості Верховної Ради (ВВР)*. 2001. № 42. Ст. 213.
6. Сімейний кодекс України : Закон України від 10 січня 2002 р. № 2947-III (Редакція від 19.12.2024). *Відомості Верховної Ради (ВВР)*. 2002. № 21–22. Ст. 135.

Голотенко П. І.

аспірант кафедри культурології та медіакомунікацій,
Харківська державна академія культури

КАФЕДРА КУЛЬТУРОЛОГІЇ ХАРКІВСЬКОЇ ДЕРЖАВНОЇ АКАДЕМІЇ КУЛЬТУРИ ЯК ФУНДАТОР КУЛЬТУРОЛОГІЧНОЇ НАУКИ ТА ОСВІТИ В УКРАЇНІ

На сьогодні Харківська державна академія культури (ХДАК) є одним з найбільших центрів культурологічної думки в Україні. Продуктивна науково-літературна й педагогічна діяльність колективу Академії відіграла вирішальну роль у зміцненні повноправного статусу культурології в інтелектуальному просторі українського соціуму. В межах Академії головним осередком історико-теоретичних досліджень культури є кафедра культурології, яка є структурним підрозділом культурологічного факультету. Станом на зараз існує небагато літературних праць, де висвітлюється історія кафедри культурології ХДАК. В цьому відношенні дана наукова розвідка є однією з перших.

Функціонування кафедри та в цілому діяльність Академії є важливою частиною історії культурологічної освіти і науки в Україні. Як соціально-культурна інституція кафедра сформувалась в атмосфері культурно-політичної революції, яка тривала в Україні на межі 1980–1990 років. В контексті глобального процесу якісного оновлення суспільної ідеології та системи цінностей, відбулись суттєві зміни в освітній та науковій сферах. В цей час значно посилюється соціально-практичне значення класичних гуманітарних дисциплін, які, як відомо, в радянській системі освіти займали периферійне місце. Зокрема, в цей період зростає соціальний запит на культурологію не лише як на галузь наукового знання, але і як на спеціальність.

В Академії культурологічна кафедра офіційно виникає у 1990 році на базі попередньої кафедри теорії та історії культурно-освітньої роботи. Це стало можливим відтоді як у 1986 році завідувачем кафедри став Василь Миколайович Шейко, якого вже через три роки було обрано ректором Академії. З урахуванням нових освітніх програм ним було проведено поступову модернізацію кафедрального складу фахівців. У 1992 році, за ініціативою В. М. Шейка, в Україні вперше офіційно виникає культурологічна спеціальність – “викладач теорії та історії культури” [3, с. 96; 4, с. 24, 25].

Впродовж 1990-х, 2000-х років до науково-педагогічного складу культурологічної кафедри Академії входило приблизно 13–18 фахівців. Серед них заслужений художник України Валентин Георгійович Грицаненко,

кандидатка культурології Юлія Іванівна Марційчук, кандидатка педагогічних наук Тетяна Валентинівна Босенко, кандидат історичних наук Олександр Анатолійович Гаврюшенко, доктор історичних наук Василь Якович Білоцерківський, докторка філософських наук Лідія Володимирівна Стародубцева, доктор культурології Олександр Васильович Кравченко, докторка мистецтвознавства Світлана Борисівна Рибалко та ін. Нескладно помітити, що за ознакою фахової компетенції колектив кафедри не є однорідним: окрім власне культурологів є також мистецтвознавці, філософи та ін. Однак, в той же час даний факт є підтвердженням того, що незалежно від “однієї” офіційно здобутої “не-культурологічної” кваліфікації, все одно будь-який фахівець з якісною вищою освітою може бути одночасно культурологом – не лише де-факто, але й де-юре. Наприклад, О. В. Кравченко одночасно є як кандидат наук – істориком, а як доктор наук – культурологом. В. Г. Грицаненко є художником, але при цьому він фактично є одним з високопрофесійних культурологів. Л. В. Стародубцева як кандидатка наук є архітектором, як докторка наук – філософом та водночас де-факто є культурологом.

Кожен працівник кафедри культурології ХДАК виконував свою важливу функцію в проектуванні, апробації та ефективній реалізації культурології як спеціальності, як наукової та освітньої дисципліни. З урахуванням результатів моніторингу освітнього процесу, працівники кафедри проводили активне обговорення концептуальних основ підготовки фахівців, розробляли та оновлювали навчальні плани тощо [3, с. 100].

Завдяки спільним зусиллям культурологів Академії у 2003 році вперше в Україні культурологія юридично визнана як автономна навчальна дисципліна закладів вищої освіти [5, с. 9]. За безпосередньої ініціативи В. М. Шейка, у 2006 році в українській науці вперше офіційно виникають дві нові галузі – “Культурологія” та “Соціальні комунікації” [4, с. 31]. Відповідна Постанова Кабінету Міністрів була ухвалена 13 грудня 2006 року за підтримки Вищої атестаційної комісії України [1, с. 221].

Як окрема повноправна галузь науки, культурологія була репрезентована п'ятьма науковими спеціальностями: “Теорія та історія культури”, “Українська культура”, “Світова культура і міжнародні культурні зв'язки”, “Прикладна культурологія. Культурні практики”, а також “Музеезнавство. Пам'яткознавство” [1, с. 221]. Василь Шейко, Георгій Панков, Любов Тишевська, Олександр Гаврюшенко, Олександр Кравченко та Лідія Стародубцева – це група тих фахівців кафедри, якими проведено змістовно-методичну розробку паспортів спеціальностей та відповідних до них програм кандидатських іспитів. У 2007 році їх внесено в Бюлетень Вищої атестаційної комісії України [2, с. 5; 3, с. 101].

До інноваційних досягнень культурологічної спільноти Академії належить запровадження елективного підходу для складання програми підготовки

майбутніх фахівців-культурологів. Це передбачає можливість вибору пропонованих навчальних курсів, що охоплюють від 20% до 60% навчального часу, відповідно до певного рівня здобуття освіти. Значним колективним здобутком також можна вважати те, що узгоджені на кафедрі культурології освітні програми було покладено в основу культурологічних курсів не лише в межах самої Академії, але й загалом у навчальних закладах різних міст України – Маріуполя, Житомира та ін.

Ще одне з найбільших досягнень фахівців кафедри виявляється в тому, що вони відіграли провідну роль в розробці та реалізації найпершої в Україні концепції вищої культурологічної освіти. Центральним положенням концепції є комплексарна інтеграція вузькоспеціалізованої та гуманітарної фундаментально-прикладної підготовки майбутніх фахівців, незалежно від конкретної обраної кваліфікації. У всеукраїнському масштабі Академія наразі є єдиним закладом, де означена концепція втілюється в життя. В цьому сенсі Академія є унікальним центром спеціалізованої підготовки фахівців, який на сьогодні не має аналогів в Україні. Така інноваційна стратегія навчання значною мірою відповідає викликам сучасності та самій сутності вищої освіти.

За період 1990–2000-х років кафедра культурології ХДАК підготувала приблизно 600 фахівців. Як показують результати досліджень і практичний досвід, випускники Академії, що отримали культурологічну спеціальність потенційно мають широкі перспективи в самореалізації. Культурологи працюють науковцями та/або педагогами в галузі історії світової та української культури, філософії, теорії культури і т. і. Окрім того, культурологи можуть бути журналістами, експертами з питань соціально-культурного проектування та розвитку, консультантами в громадських і комерційних установах тощо.

Важливим показником ефективної роботи фахівців культурологічної кафедри ХДАК є здобутки в науково-літературній галузі. Ними було створено перші в незалежній Україні підручники та навчальні посібники з культурології, з історії культури Слобідської України, з історії світової та української художньої культури. Вони користуються популярністю в закладах вищої освіти різних міст України. Також видано багато праць в інших жанрах – це тези, статті, одноосібні та колективні монографії і т. д. Серед них: “Культурологічні та мистецтвознавчі дослідження: теорія та методологія” В. М. Шейка та Н. М. Кушнарєнко (2020), “Історія художньої культури” в п’яти частинах В. М. Шейка, О. А. Гаврюшенка та О. В. Кравченка (1999–2001), “Історія української культури” В. М. Шейка та В. Я. Білоцерківського (2009) тощо.

Отже, фахівці культурологічної кафедри Академії здійснили вплив на модернізацію української гуманітаристики, відповідно до особливостей сучасного життя. Вони відіграли провідну роль в легалізації культурології, яка забезпечує суспільство системними знаннями духовно-практичного значення.

Список літератури

1. Кравченко О. В. Культурна політика України в парадигмах сучасності : теоретико-методологічні аспекти культурологічної інтерпретації : монографія. Харків : ХДАК, 2011. 288 с.
2. Культура України : зб. наук. пр. Спецвип. 24. Культурологія / відп. ред. В. М. Шейко. Харків : ХДАК, 2008. 204 с.
3. Харківська державна академія культури : до 80-річчя з дня заснування : колективна монографія. В. М. Шейко та ін. Харків : ХДАК, 2009. 196 с.
4. Шейко Василь Миколайович : (до 75-річчя від дня народж.) : біобібліогр. покажч. / уклад. С. В. Євсеєнко та ін., наук. ред. Н. М. Кушнарєнко. Харків : ХДАК, 2017. 239 с.
5. Шейко В. М. Методологічні засади культурології : історіографічний аспект // Культура України. 2022. Вип. 75. С. 7–15.

УДК 39 (092) (477)

Костюк Л. В.

к. і. н., доцент кафедри всесвітньої історії та релігієзнавства,
Тернопільського національного педагогічного університету
імені Володимира Гнатюка

ОБРЯД ХРЕЩЕННЯ ДИТИНИ НА ЗАХІДНОМУ ПОДІЛЛІ (КІНЕЦЬ XIX – XX СТ.)

Народження дитини завжди вважалося найбільшим благом для кожної родини, як у давнину, так і в сучасному світі. Адже кожна новонароджена дитина символізує продовження життя та спадковість роду. Для всіх етнічних груп українців поява немовляти в сім'ї супроводжувалася численними обрядами та звичаями, якими багата українська культурна спадщина. Серед них обряд хрещення займає особливе місце як одна з найурочистіших та найбільш емоційно насичених церемоній у житті дитини та її батьків. Цей обряд знаменує собою перший крок у духовному житті, відкриваючи шлях до священного та сакрального. У період радянського панування на Західному Поділлі зафіксовані випадки хрещення в пологових будинках або таємно на дому священниками, бо не кожна родина могла покликати священника – це могло призвести до звільнення з роботи або виключення із лав комуністичної партії. З позиції суспільства, хрещення – це затвердження за дитиною імені, яке дають їй рідні, приєднання до спільноти.

Доречно додати, що обряду хрещення передувало обирання кумів (хрещених батьків). Так, у означеному регіоні сам батько йшов запрошувати кумів (одну або декілька пар) [3, с. 352], але траплялися випадки, що це робила

баба-повитуха. Сам обряд запросин передбачав наявність хліба або калача, що свідчило про добрі наміри та повагу до майбутніх кумів. Слід зазначити, що перед хрестинами кумам не можна було вживати їжу, що символізувало урочистість та чистоту обряду. Також хресні батьки повинні були знати “Символ віри” – молитву, у якій відображено основні догми християнства, затверджені першими Вселенськими церковними соборами [6, с. 3].

Ще одним важливим етапом в родинній обрядовості був вибір імені дитини. Досьогодні молоді батьки ставляться до цього із обережністю, бо, як відомо, ім'я визначає долю дитини [7, с. 132]. Часто, віддаючи данину духам предків, дитині могли давали ім'я когось із померлих родичів. Церква навпаки радить давати дитині ім'я на честь свята, що є найближчим у церковному календарі (*приніс собі ім'я*). Також на Західному Поділлі ще існувала традиція, щоб ім'я дитині давав священник або хресні батьки [4, с. 42].

На хрестини кума приносила “крижму” – метр білого полотна (цю тканину було заборонено передаровувати), кум – хліб та свічку (символ християнського життя, суть якого в єднанні з Богом), при чому свічку зберігали протягом життя дитини та запалювали в моменти небезпеки. На Західному Поділлі до кінця 30-х років XX ст. при обряді хрещення батьки були відсутні, лише мати могла стояти на порозі церкви [3, с. 356]. Доручаючи дитину хресним батькам, на Західному Поділлі промовляли: “*Даємо вам погане, принесіть нам християнина*” чи “*Даю тобі нехрещене, поверни мені хрещене*”. Також було прийнято перед виходом до церкви класти на поріг ніж із жаринками. Старша кума переступала через ніж та жар і тоді за нею виходили решта [5, с. 215]. Цю традицію в народі пояснювали в такий спосіб: щоб до немовляти не приступила нечиста сила і дитина не померла. Якщо немовля народжувалося кволим, то обряд хрещення могла здійснювати сама баба-повитуха або будь-яка віруюча людина.

Поширеним на всій досліджуваній території був звичай переіменування дитини. Це теж відбувалося шляхом імітації купівлі-продажу дитини. Коли батьки бачили, що дитина тривало хворіє, то намагалися її відв'язати від свого родового дерева – поганого коріння (від гріхів родичів) [1, с. 10].

Під час хрещення дитини на всій території України (зокрема й на Західному Поділлі) спостерігали за її поведінкою, щоб визначити майбутнє: якщо дитина неспокійна рухається, скорчилася або спить – скоро умре; якщо дитина чхає під час хрещення вказує на те, що буде довго жити, якщо дитина плаче, то її не потрібно втихомирювати, бо завадиш її щастю, якщо дитина під час обряду стискає кулачки буде скупа, а як розправляє жменьки – щира, якщо під час обряду обмочило хрещену, то та дочекається весілля похресника, якщо дитина під час хрещення спить, то її батьки праведні, коли кричить – грішні, якщо під час хрещення обробиться, то в житті себе зганьбить [2, с. 141].

Також під час обряду подоляни спостерігали за горінням свічки: якщо під час хрещення свічка стікала, то дитина плакатиме все життя, після обряду частину свічки обов'язково забирають додому, щоб при хворобі вложити в колиску дитини або використовувати при купанні дітей (вогонь цієї свічки віджене нечисту силу). При хрещенні у подолян існує звичай тримати свічку обгорнувши її кінець крижмом разом із васильками і гвоздиками. Також під час обряду спочатку дитину тримав хрещений батько, згодом передавав хресній матері. Після хрещення в домі новонародженого влаштовували гостину. Гості приходили із подарунками для немовляти, породілі та баби-повитухи. Наприкінці ввечері баба-повитуха брала дитину, клала її на подушку чи на кожух й підносила до столу для обдарування.

Із другої половини ХХ ст. обряд хрещення на Західному Поділлі зазнав деяких змін – здебільшого відбулося скорочення тривалості обряду загалом, чи окремих його елементів. Так, наприклад, відбулося спрощення певних забобонів перед хрещенням та після нього, котрі сьогодні втратили своє первісне значення. Зазнав змін і обряд запрошення кумів. Не спостерігаємо зараз вияву шанобливого ставлення до обов'язкової атрибутики, наприклад до обряду ім'янаречення. Утім, із початком ХХІ ст. відбувається поступове повернення до елементів традиційного обряду хрещення і приготувань до нього, що породжує використання народної символіки, атрибутики. Як результат, дедалі більше людей бажають дотримуватися всіх звичаїв і ритуалів у повному обсязі. Ймовірно, у перспективі, матимемо повне відродження досліджуваної обрядовості, як важливої складової родинної звичаєвості українського народу загалом та Західного Поділля, зокрема.

Список літератури

1. Борисенко В. Звичаї та обряди при народженні дитини. *Наше життя*. 1998. № 5. С. 9–12.
2. Грушевський М. Дитина у звичаях і віруваннях українського народу. Київ: “Либідь”, 2006. 256 с.
3. Етнографічний образ сучасної України. Корпус експедиційних фольклорно-етнографічних матеріалів. Т. 3. Родильна обрядовість. / голов. ред. Г. Скрипник; НАН України: ІМФЕ ім. М. Т. Рильського. Київ, 2016. 472 с.
4. Логвин В. Родильна обрядовість українців: минуле та сучасне. *Родовід*. 1994. № 7. С. 38–43.
5. Поділля. Історико-етнографічне дослідження. / За ред. Артюх Л., В. Балущок, З. Болтарович. Київ, 1994. 500 с.
6. Скуратівський В. Нате вам новонароджене, а нам принесіть молитвенне (традиції українського кумівства). *Українське слово*. 2005. 22 лют.
7. Трумко Дз. Магічні способи впливу на майбутнє дитини. *Народна творчість та етнографія*. 2012. № 4. С. 127–133.

Погосьян Д. Р.

викладач кафедри образотворчого мистецтва та дизайну,
Житомирський державний університет імені Івана Франка

СТВОРЕННЯ САЙТУ-ПОРТФОЛІО ДИЗАЙНЕРА ЗА ДОПОМОГОЮ ОНЛАЙН-СЕРВІСІВ: ТЕХНОЛОГІЯ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Портфоліо дизайнера є ключовим інструментом для його просування на ринку праці. Вдала та сучасна презентація результатів діяльності є одним з чинників зростання конкурентоспроможності фахівця та вирізнення його серед інших. Створення власного сайту-портфоліо надає порівняно більшу палітру можливостей зі звичайним електронним портфоліо. Відтак стає можливим продаж власних товарів для залучення клієнтів та розвитку бренду.

Метою цієї розвідки є розгляд технології та перспектив створення сайту-портфоліо дизайнера за допомогою онлайн-сервісів. У дослідженні були застосовані загальнонаукові методи аналізу, синтезу, узагальнення та дедукції.

Портфоліо є документом, який дозволяє наочно продемонструвати результати діяльності фахівця для обліку завершених робіт. Також допомагає підтвердити компетенції, які вказувались в резюме. Портфоліо можна поділити на два види: друковані та електронні (вебсайт-портфоліо, PDF-портфоліо, презентація-портфоліо, відеопортфоліо, портфоліо в таблиці та публікація портфоліо у вигляді картинок на відповідних сайтах: Behance, Dribbble, Instagram тощо) [3]. Створення власного електронного портфоліо може бути корисним не лише дизайнерам, але й представникам інших творчих професій.

Для створення онлайн-портфоліо найчастіше використовують наступні сайти: Behance, Dribbble та Adobe Portfolio [2].

Полярними онлайн-конструкторами для створення портфоліо є: Weblum, Wix, Squarespace, Хорошоп, Shopify, WordPress, Jimdo, Site123, Webnode та Webflow [1]. Розміщення сайту в мережі Інтернет може бути безкоштовним або мати пробний період. Додання власного домену поширюється на платній основі.

Технологія створення сайтів-портфоліо за допомогою онлайн-конструкторів є подібною. Вона включає в себе наступні кроки: реєстрація власного облікового запису, підбір найбільш привабливого для особистого користування шаблону та його подальше редагування. Можливим також є створення нового сайту, який може мати вигляд односторінкового чи багатосторінкового. Варто додати, що сторінки сайту Weblum складаються з окремих блоків. Це дозволяє

легко змінювати окремі структурні підрозділи сайту. Щоб додати новий блок, потрібно видалити старий та серед доступної кількості інших обрати необхідний. Сайт має пробний період користування. Він надає можливість перенесення макету з Figma.

Отже, створення сайту-портфоліо за допомогою онлайн-сервісів дозволяє розвинути власний бренд, знайти нових клієнтів за невеликий проміжок часу та вдало представити власні послуги. Таким чином, це надає великий спектр можливостей для дизайнерів загалом та графічних дизайнерів зокрема.

Список літератури

1. Найкращі конструктори сайтів у 2025 (ТОП 10). URL: <https://ua.weblium.com/blog/najkrashi-konstruktori-sajtiv-top-10> (дата звернення: 18.03.2025).

2. Онлайн-послуги для дизайнерів та творчих професіоналів: Як створити інтернет-портфоліо та майданчик для співпраці. URL: <https://seo-evolution.com.ua/blog/razrabotka/onlayn-poslugi-dlya-dizayneriv-ta-tvorchih-profeslionaliv> (дата звернення: 18.03.2025).

3. Портфоліо — що це таке та як правильно створити портфоліо за зразком онлайн. URL: <https://academy.promodo.ua/blog/portfolio----shcho-ce-take-ta-yak-pravilno-stvoriti-portfolio-za-zrazkom-onlayn> (дата звернення: 18.03.2025).

НАУКОВЕ ВИДАННЯ

СУЧАСНІ СВІТОВІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ
НАУКИ, ОСВІТИ ТА ТЕХНОЛОГІЙ

Збірник тез доповідей Міжнародної
науково-практичної конференції
м. Ізмаїл,
22 березня 2025 р.

Українською та англійською мовами

Відповідальний за випуск: Загородний І. Д.
Художній редактор: Михайленко К. В.
Коректор: Остаповець Н. М.
Дизайнери й верстальники: Артеменко А. А, Григоренко Л. О.

Надруковано у ПП “Астроя”
Свідоцтво про державну реєстрацію
серія ДК № 5599 від 19.09.2017 р.
36014, м. Полтава, вул. Шведська, 20-Б, кв. 4
Наклад 100 шт. Замовлення 2128-28
Підписано до друку 22.03.2025 р.
Формат 60x84/16. Папір офсетний. Гарнітура Calibri Light.
Друк різнографічний. Умовн. друк. арк. 4,1

Видавництво ПП “Астроя”
36014, м. Полтава, вул. Шведська, 20, кв. 4
Свідоцтво суб’єкта видавничої справи
ДК № 5599 від 19.09.2017 р.

Друк ПП “Астроя”
36014, м. Полтава, вул. Шведська, 20, кв. 4
Дата державної реєстрації та номер запису в ЄДР
14.12.1999 р. № 1 588 120 0000 010089

Всі права захищені.

Відповідальність за зміст матеріалів несуть автори.

Редакційна колегія може не поділяти думок авторів.

Офіційний сайт: <http://www.economics.in.ua>

